

Analiza gospodarskih gibanj v letu 1998 z oceno možnosti razvoja v letu 1999

Jesensko poročilo 1998

KAZALO

PREDGOVOR

1. UVOD

2. POVZETEK - V letu bo 1998 gospodarska rast okoli 4-odstotna, napoved za leto 1999: 3.5 do 4 %

2.1. LETO 1998 - Gospodarska gibanja ugodna, načrtovana gospodarska rast dosežena

2.2. LETO 1999 - Gospodarska rast med 3.5 in 4 %

3. MEDNARODNO EKONOMSKO OKOLJE - Pričakovana umiritev gospodarske rasti v Evropi in ZDA v letu 1999 10

4. BRUTO DOMAČI PROIZVOD - V letu 1998 4-odstotna gospodarska rast, napoved za leto 1999: 3.5 do 4% 14

4.1. PROIZVODNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Rast dodane vrednosti v letu 1998 3.7-odstotna, v letu 1999 3.3-odstotna 14

4.2. IZDATKOVNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Izvoz je bil najpomembnejši dejavnik rasti v letu 1998, v letu 1999 bosta prispevka domačega in tujega povpraševanja bolj izenačena

4.3. STROŠKOVNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA -
Nadaljevanje pozitivnih premikov

5. MEDNARODNA KONKURENČNOST IN EKONOMSKI ODNOSI S TUJINO

5.1 MEDNARODNA KONKURENČNOST - Poslabšanje cenovne in stroškovne konkurenčnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti v letih 1998 in 1999

5.2. IZVOZNO-UVOZNI TOKOVI IN PLAČILNA BILANCA - Umiritev svetovnih trgovinskih tokov in gospodarske rasti bo v letu 1999 upočasnila rast slovenskega izvoza

5.3. NEPOSREDNE TUJE NALOŽBE - Po hitri rasti prilivov neposrednih tujih investicij v Slovenijo v letu 1997 letos zatišje

6. INVESTICIJE - Zmerna rast se nadaljuje

7. ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST - Zaustavljen trend upadanja zaposlenosti

8. PLAČE - Umirjena rast plač

9. JAVNE FINANCE

9.1. JAVNOFINANČNI PRIHODKI V LETU 1998 - Delež javnofinančnih prihodkov v bruto domačem proizvodu na približno isti ravni kot lani

9.2. JAVNOFINANČNI ODHODKI V LETU 1998 - Nujno potrebno dosledno izvajanje sklepa vlade o zmanjšanju proračunskih odhodkov

9.3. JAVNOFINANČNI PRIHODKI V LETU 1999 - V znamenju davčnih sprememb

9.4. JAVNOFINANČNI ODHODKI V LETU 1999 - Celotni javnofinančni odhodki bodo znašali 46 % bruto domačega proizvoda

10. CENE- Inflacija letos nižja od predvidene, nadaljnje znižanje povprečne letne inflacije v prihodnjem letu

11. DENARNA GIBANJA - Precejšnje znižanje obrestnih mer

12. TRG VREDNOSTNIH PAPIRJEV - Hitra rast tržne kapitalizacije Ljubljanske borze

PREDGOVOR

Jesensko poročilo prinaša oceno in prikaz gospodarskih gibanj in dejavnikov rasti v letu 1998 in možnosti gospodarskega razvoja v prihodnjem letu. Poročilo že vrsto let pripravlja in izdaja Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (v nadaljevanju ZMAR) kot samostojno publikacijo v slovenskem in angleškem jeziku (Autumn Report). Vlada R Slovenije poročilo obravnava in sprejema kot eno od strokovnih podlag za pripravo proračuna in oblikovanje ukrepov ekonomske politike.

Poročilo je zasnovano na podatkih informacijskih služb (predvsem Statističnega urada R Slovenije - SURS, Banke Slovenije - BS, Agencije za plačilni promet - APP), ekspertnih ocenah drugih (tujih in domačih) inštitutov in mednarodnih inštitucij. Na tej osnovi je izdelana nova ocena nacionalnih računov za leti 1998 in 1999, ki smo jih na ZMAR izdelali v oktobru letos. Izhajali smo iz ocen nacionalnih računov SURS, ki je v zadnji objavi

nacionalnih računov pri prikazovanju kategorij v stalnih cenah prešel s cen v letu 1992 na cene v letu 1995. To onemogoča neposredno primerjavo ocen nacionalnih računov, ki smo jih izdelali spomladi, z novimi jesenskimi ocenami.

Pri pripravi Jesenskega poročila 1998 so sodelovali: Alenka Kajzer (urednica, vodja projekta, povzetek), Branka Tavčar (nacionalni računi), Lili Figar (investicije), Pavle Gmeiner (industrija, deželno tveganje), Andrej Hrovat (denarna gibanja), Slavica Jurančič (mednarodna konkurenčnost), Mateja Kovač (kmetijstvo), Rotija Kmet (mednarodno okolje); Saša Kovačič (plače), Tomaž Kraigher (zaposlenost in brezposelnost), Jasna Kondža in Dušan Kidrič (javne finance), Jože Markič (izvozno-uvozni tokovi in plačilna bilanca); Nataša Marzidovšek (cene); Jure Povšnar (energetika, rudarstvo, promet in zveze), Mateja Pečar (gostinstvo in trgovina), Janja Pečar (regionalna porazdelitev brezposelnosti), Matija Rojec (neposredne tuje investicije), Ana Sečnik (predelovalne dejavnosti), Janez Šušteršič (uvod), Ivanka Zakotnik (nacionalni računi).

V Jesenskem poročilu 1998 so upoštevani podatki, ki so bili na razpolago do 5. 11. 1998

1. UVOD

Gospodarska gibanja v svetu sta letos zaznamovali azijska in ruska **finančna kriza**, ki sta prerasli v gospodarsko recesijo. Ta bo tudi še v prihodnjem letu močno prizadela velik del sveta, tudi nekatere izmed najrazvitejših držav. Slovenija se učinkom krize ne bo mogla izogniti, vendar ocenjujemo, da bodo sorazmerno skromni. Letos naj bi tako dosegli spomladi predvideno 4-odstotno realno gospodarsko rast, v prihodnjem letu pa naj bi ta znašala 3.5 do 4%.

Kazalci o gospodarskih gibanjih v prvi polovici letošnjega leta so bili celo nekoliko ugodnejši od pričakovanj. Rast bruto domačega proizvoda je bila nekoliko nad pričakovano, prav tako rast obsega industrijske proizvodnje ter izvoza blaga in storitev. Rast bruto plač na zaposlenega zaostaja za rastjo produktivnosti, zaposlenost se je nekoliko povečala. Ugodna so tudi denarna gibanja: inflacija bo za približno odstotno točko nižja od pričakovane, obrestne mere so znatno nižje kot na začetku leta, hkrati pa banke močno povečujejo obseg dolgoročnega kreditiranja gospodarstva, prebivalstvo pa obseg svojega varčevanja v bankah. Ker se bodo po pričakovanjih ugodna gibanja zlasti na področju izvoza in industrijske proizvodnje proti koncu leta umirila, predvidoma pa se bo poslabšala tudi mednarodna konkurenčnost, pričakujemo, da se **gospodarska rast letos** ne bo bistveno razlikovala od spomladi predvidene **4-odstotne rasti**.

V prihodnjem letu naj bi se po naših predvidevanjih **ugodna gospodarska gibanja v domačem gospodarstvu** nadaljevala. Realni stroški dela na enoto proizvodnje, izraženi v domači valuti, naj bi se še nekoliko zmanjšali, povečala pa naj bi se njihova višina, izražena v košarici valut. Investicije, spodbujene tudi z ugodnimi posojilnimi pogoji, umirjeno rastjo proizvodnih stroškov in procesi lastniškega prestrukturiranja podjetij, naj bi se povečale za približno enako stopnjo kot letos. Inflacija se bo še nekoliko znižala, apreciacija tolarja naj bi bila nekoliko manjša kot letos. Tudi delež javnofinančnega primanjkljaja v BDP se ne bo

povečal. Po drugi strani pa se bo zaradi predvidene nižje gospodarske rasti in rasti uvoza v naših najpomembnejših trgovinskih partnericah, ki sicer v glavnem tudi sodijo med z recesijo najmanj prizadete države, **zmanjšala stopnja rasti našega izvoza** blaga in storitev, nekoliko pa se bo povečal tudi primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance. Ocenjujemo, da bo rezultat slabših možnosti za izvoz in pretežno ugodnih domačih razmer gospodarska rast, ki bo po ocenah znašala med 3.5% in 4%.

Pričakovana gibanja v slovenskem gospodarstvu je zanimivo primerjati z napovedmi dogajanj v državah Evropske unije (v nadaljevanju EU). Po jesenskih napovedih naj bi se gospodarska rast v državah EU v prihodnjem letu znižala za približno pol odstotne točke, leta 2000 pa naj bi se vrnila na sedanjo raven. Po mnenju Evropske komisije takšna napoved pomeni, da bodo ob recesiji, ki prizadeva že skoraj tretjino svetovne proizvodnje in se kaže v letošnji prepолоvitvi svetovne gospodarske rasti, gospodarstva držav **EU** prihodnje leto ostala **otok stabilnosti**. Njen optimizem temelji predvsem na notranji gospodarski stabilnosti, ki se kaže v rastoči dobičkonosnosti naložb, rekordno nizkih obrestnih merah in inflaciji ter visoki rasti produktivnosti in umirjenosti plač, ki ugodno vplivata na proizvodne stroške. Ugotavlja tudi, da so se zaradi uravnotežene bilance javnih financ v državah EU in verodostojne napovedi uvedbe evra evropski kapitalski trgi izognili učinkom svetovne finančne krize.

Prav v slednjem je **pomembna razlika** med položajem Slovenije in državami, ki so vključene v projekt uvajanja evra. Čeprav se tudi Slovenija lahko ponaša s sorazmerno stabilnimi domačimi gospodarskimi razmerami, pa njena finančna stabilnost, zlasti stabilnost tolarja, ne temelji na vključenosti v evropski denarni sistem ali na vezavi na izbrano valuto, ampak izključno na stabilnosti domačega gospodarstva in predvsem kredibilnosti ekonomske politike. V prihodnjem letu, ki ga bodo verjetno zaznamovale tudi nadaljnje devalvacije nekaterih valut in nestabilnost na finančnih trgih, je zato še posebej pomembno, da **osnovni cilj** ekonomske politike ostane dolgoročno obstojna **gospodarska rast ob ohranjanju gospodarske stabilnosti** (znižanje inflacije, stabilen tečaj tolarja, majhen javnofinančni primanjkljaj) in ugodnih makroekonomskih razmerij (zaostajanje rasti plač za rastjo produktivnosti, sorazmerno nizke obrestne mere, rast domačega varčevanja). Ekonomska politika bi ukrepe za spodbujanje rasti, ki bi bili skladni s temi makroekonomskimi omejitvami, lahko iskala predvsem na področju izdatnejšega zavarovanja izvoza zaradi bolj negotovih gospodarskih razmer v svetu, spodbujanja investicij, tudi tujih, in tehnološkega razvoja.

V luči svetovne gospodarske recesije obstaja možnost, da se bodo vlade razvitih evropskih držav v prihodnjem letu odločile za premik k bolj ekspanzivni ekonomski politiki, ki bi se oprla na keynesiansko spodbujanje domačega povpraševanja. Zaradi neizogibne negativne reakcije finančnih trgov ni gotovo, kakšni bi bili njeni učinki – če pa bi bili ugodni, bi del koristi prek povečanega uvoza teh držav lahko uživala tudi Slovenija. Slovenija sama pa ima za ekspanzivno ekonomsko politiko **slabša izhodišča kot države EU**, predvsem višjo in bolj nestabilno inflacijo ter manj trdna zagotovila finančne stabilnosti. V danem makroekonomskem okviru ni prostora za politiko povečevanja državne ali zasebne potrošnje, saj izkušnje kažejo, da bi za ponovno vzpostavitev sedanjih ugodnih razmerij po morebitnem kratkoročnem povečevanju javnih izdatkov ali plač potrebovali preveč časa, poleg tega pa spodbujanje potrošnje lahko hitro spodbudi inflacijo in ogrozi mednarodno finančno stabilnost države oziroma njene valute. O negativnih posledicah, ki jih lahko ima kratkoročno spodbujanje rasti, govorijo tudi podatki o razmerah v tistih tranzicijskih državah, ki dosegajo enako ali višjo gospodarsko rast kot Slovenija, vendar jo financirajo z visokimi javnofinančnimi ali zunanjetrgovinskimi primanjkljaji ter inflacijo.

Za dolgoročno ohranjanje ugodnih razmer v domačem gospodarstvu in ohranjanje obstojne gospodarske rasti, spodbujene tudi z domačimi naložbami in tehnološkim razvojem, lahko vlada največ naredi z nadaljevanjem in pospeševanjem **strukturnih reform** ter prilagoditvijo inštitucionalnega okvira, ki so povezane tudi s procesom vključevanja Slovenije v EU. Kot v svoji študiji ugotavlja za obdobje zadnjih dveh desetletij Svetovna banka (povzeto po Keefer and Shirley, 1998, str. 10), so za gospodarsko rast ustrezne inštitucije, zlasti v smislu učinkovito delujoče pravne države in jasne opredeljenosti ter zaščite lastniških pravic, celo pomembnejše od ustrezne makroekonomske politike. Pomemben del tega procesa je nadaljnje prestrukturiranje podjetniškega sektorja v skladu s konceptom odprtega, izvozno usmerjenega razvoja, h kateremu lahko država pripomore zlasti s postopno privatizacijo državnih podjetij in bank, povečevanjem konkurence v monopolnih ali skoraj monopolnih dejavnostih ter s prizadevanji za večjo učinkovitost pravosodnega sistema in manjšo plačilno nedisciplino. Prestrukturiranje podjetij bo spodbudila in olajšala tudi sprememba delovnopravne zakonodaje. Novi Zakon o delovnih razmerjih, ki je v parlamentarni obravnavi, bo povečal fleksibilnost trga dela, tako da bo na eni strani povečal fleksibilnost pri odpuščanju, na drugi strani pa bodo delavci bolj zavarovani pred kršitvami predpisov. Pri izvedbi predvidene reforme posrednih davkov (uvedba davka na dodano vrednost in trošarine), ki bo zmanjšala efektivno davčno obremenitev izvoza in obseg sive ekonomije, bo treba z ustreznimi informacijami kar najbolj zmanjšati negotovost v podjetniškem sektorju in poskrbeti za premostitev morebitnih likvidnostnih težav ob prehodu na nov sistem. Za dolgoročno stabilnost javnih financ bo seveda nujno izpeljati tudi načrtovano reformo pokojninskega sistema. Na področju zdravstva pa bo treba z ukrepi v okviru obstoječega sistema zagotoviti, da se delež izdatkov v bruto domačem proizvodu v prihodnjih letih ne bo povečeval. Vse te usmeritve so jasno načrtane tudi v strateških dokumentih države, vezanih na proces vključevanja v EU.

2. POVZETEK - V letu 1998 bo gospodarska rast okoli 4-odstotna, napoved za leto 1999: 3.5 do 4%

2.1. LETO 1998 - Gospodarska gibanja ugodna, načrtovana gospodarska rast dosežena

Ob doseženi 3.3-odstotni realni rasti bruto domačega proizvoda v letu 1996 in 3.8-odstotni rasti v letu 1997 je **Slovenija zmanjšala razliko v gospodarski razvitosti za povprečjem držav EU**. V letu 1995 je dosegala 65%, v letu 1997 pa 68% povprečne ravni bruto domačega proizvoda po kupni moči na prebivalca v EU (EUROSTAT, 1998). S 13,000 ECU bruto domačega proizvoda po kupni moči na prebivalca je ohranila prvo mesto med kandidatkami za vstop v EU. V primerjavi z manj razvitimi članicami EU pa po razvitosti zaostaja za Grčijo (13,100 ECU) za slab odstotek, za Portugalsko (13,400 ECU) pa za 3%.

Gospodarska gibanja v Sloveniji so zaradi majhnosti in odprtosti slovenskega gospodarstva **močno odvisna od gospodarskih gibanj v mednarodnem okolju**, oziroma predvsem od dogajanj pri naših najpomembnejših evropskih trgovinskih partnericah. Izvoz blaga in storitev je v zadnjih letih v primerjavi z bruto domačim proizvodom predstavljal okoli 55%, okoli 65% celotnega izvoza pa Slovenija realizira na trgih držav EU. Azijska in ruska finančna kriza, ki se širi tudi v Latinsko Ameriko, sta že letos prepolovili svetovno gospodarsko rast - po 4.1-odstotni gospodarski rasti v letu 1997 naj bi svetovno gospodarstvo letos doseglo le okoli 2-odstotno rast (IMF, 1998b). Vendar gospodarska rast v državah EU letos zaradi

krepite domačega povpraševanja še ni prizadeta. V povprečju naj bi se realni bruto domači proizvod v državah EU letos povečal za 2.9%, kar je celo za 0.1 odstotne točke več, kot je Evropska komisija napovedovala spomladi. Posledice poslabšanja razmer v mednarodnem okolju bodo v Evropi v omejenem obsegu opazne v prihodnjem letu. Gospodarska rast naj bi v prihodnjem letu znašala 2.4%, kar je za 0.6 odstotne točke manj od spomladanske ocene (EC, 1998). Izbruh azijske in ruske finančne krize zaradi relativno majhnega obsega menjave s temi državami nima velikega neposrednega učinka na slovensko gospodarstvo (izjema so seveda dejavnosti, ki so močno prisotne na ruskem trgu). Nižja rast v EU bo prek znižanja uvoza vplivala tudi na gospodarsko rast držav v tranziciji. Po ocenah IMF naj bi bila med tranzicijskimi državami Slovenija najbolj občutljiva na spremembe v rasti bruto domačega proizvoda v državah članicah evropske monetarne unije (IMF; 1998b). Za en odstotek višja (nižja) gospodarska rast v državah EMU namreč po teh ocenah poveča (zniža) izvoz blaga za 1.1% in gospodarsko rast v Sloveniji za 0.5%.

V prvi polovici leta 1998 so bila gospodarska gibanja v Sloveniji sorazmerno ugodna: bruto domači proizvod je bil v prvi polovici leta v primerjavi z enakim obdobjem lani realno višji za 4.8%, fizični obseg proizvodnje predelovalnih dejavnosti je v prvih devetih mesecih za 4.9% večji kot v enakem obdobju lani, izvoz blaga je bil v prvih osmih mesecih realno za 9.4% višji kot v enakem obdobju lani. Naraščanje zalog, slabšanje mednarodne konkurenčnosti predelovalnih dejavnosti, zaznave ankete SURS o poslovnih tendencah v predelovalnih dejavnostih (zmanjševanje izvoznih naročil) in zaznave poslovnih pričakovanj, ki jih beleži Služba za konjunkturo in ekonomsko politiko pri Gospodarski zbornici Slovenije (SKEP-GZS, 1998), pa že opozarjajo na manj ugodne tendence, ki so posledica zaostrovanja razmer v mednarodnem okolju. Kljub temu ocenjujemo, da bo **spomladi predvidena okoli 4-odstotna gospodarska rast letos dosežena.**

Izvoz blaga (po ocenah realno večji za 6.5%) je tudi letos (podobno kot lani) **glavni dejavnik** gospodarske rasti, ki na proizvodni strani spodbuja predvsem rast predelovalnih dejavnosti (realna rast dodane vrednosti 3.5%) in prometa, skladiščenja in zvez (realna rast dodane vrednosti 4.6%). Sorazmerno hitro rast dodane vrednosti pa bodo po ocenah zabeležile tudi dejavnosti gostinstvo (4.5%), finančno posredništvo (5.5%) ter skupne in osebne storitve (5.5%). V okviru domačega povpraševanja (4-odstotna rast) podobno kot v preteklih letih izstopa investicijsko povpraševanje (6.7-odstotna rast), nadpovprečna pa je tudi rast državne potrošnje (za 4.6%).

Ob počasni rasti izvoza storitev (le za okoli 1.5%) bo skupna **rast izvoza blaga in storitev okoli 5.6-odstotna.** Počasna rast izvoza storitev je predvsem posledica skromnega turističnega priliva, ki bo po ocenah letos za okoli 5% realno manjši kot lani. Skromen devizni priliv od turizma je posledica predvsem zmanjšanja obsega t.i. enodnevnega turizma s strani Avstrijcev (omejitve na uvoz tobačnih izdelkov) in Italijanov (znižanje cen bencina v obmejnih območjih). **Blagovni primanjkljaj**, ki je v prvih osmih mesecih letos znašal 516.6 milijonov USD, naj bi se do konca leta povečal na **okoli 780 milijonov USD** (lani 772 milijonov USD). Presežek v storitveni menjavi bo manjši kot v preteklih letih (okoli 525 milijonov USD) in ne bo v celoti zadoščal za pokritje primanjkljaja v blagovni menjavi. **Primanjkljaj na tekočem računu plačilne bilance** bo po ocenah znašal okoli **5 milijonov USD.**

Čeprav so po obsegu in prilivih **neposredne tuje investicije** v Slovenijo tudi v preteklih letih zaostajale za konkurenčnimi tranzicijskimi državami, pa je letošnji skromni priliv še posebej zaskrbljujoč. Priliv je v prvih sedmih mesecih znašal 141 milijonov USD, pri čemer dve

tretjini priliva predstavlja priliv iz naslova že lani sklenjene pogodbe. Skromen priliv kaže na zamujanje slovenskih podjetij pri iskanju strateških tujih partnerjev (lastniška struktura), kar je v času globalizacije in integracije v EU lahko usodno, še posebej v bolj globaliziranih industrijah, ki jih zaznamujejo rastoči donosi in velik pomen ekonomije obsega.

Realni stroški dela na enoto proizvoda v predelovalnih dejavnostih (deflacionirani s cenami življenjskih potrebščin) se bodo v letošnjem letu zmanjšali za 1.8%, kar je rezultat zaostajanja rasti stroškov dela na zaposlenega za rastjo produktivnosti. Za oceno **mednarodne konkurenčnosti** pa moramo te stroške izraziti v košari valut najpomembnejših trgovinskih partneric. Stroški dela na enoto proizvodnje, izraženi v košari valut, naj bi bili tako letos za okoli 3.3% višji kot lani. Kljub poslabšanju cenovne in stroškovne konkurenčnosti pa je **konkurenčnost** še vedno **boljša, kot je bila v letu 1995**, ko je dosegla najnižjo točko.

Po dinamični rasti cen v prvi polovici leta se je **inflacija** v poletnih mesecih umirila. V oktobru so bile cene življenjskih potrebščin za 5.4% višje kot decembra lani, na letni ravni pa je inflacija znašala 6.9%, kar je **najnižja raven po osamosvojitvi**. Pritiski na cene s strani plač so manjši, kot smo jih pričakovali, saj beležimo že dokaj dolgo obdobje umirjene rasti plač. Dodatnih pritiskov na cene pa do konca leta ne pričakujemo tudi s strani tečajnih gibanj. Tudi ob predvidenih popravkih nadzorovanih cen v novembru in decembru inflacija letos ne bo dosegla spomladi predvidenih 8%: Ocenjujemo, da bo rast cen v obdobju december 1998 - december 1997 znašala nekaj manj kot 7% (spomladanska ocena 8%). Nižja, kot je bila ocenjena spomladi, pa bo tudi povprečna letna inflacija. Po naših ocenah bo znašala okoli 8% (spomladanska ocena 8.5%).

Lanski dogovor socialnih partnerjev o plačah, ki ga je uzakonil julija lani sprejeti Zakon o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač, je umiril rast plač že v preteklem letu (2.4-odstotna realna rast povprečne bruto plače na zaposlenega) in k umiritvi rasti plač prispeval tudi v letu 1998. **Rast plač je umirjena** tako v zasebnem kot v javnem sektorju. V prvih osmih mesecih letos je bila povprečna bruto plača na zaposlenega le za 1.4% realno višja kot v enakem obdobju lani. Ob običajni sezonski rasti plač v zadnjem četrtletju ocenjujemo, da bo povprečna bruto plača letos realno za nekaj manj kot 2% višja, kot je bila lani.

Rahlo pozitivni trendi na področju zaposlovanja, ki so se pojavili v drugi polovici leta 1997, se značilni tudi za leto 1998. Število delovno aktivnih sicer sezonsko niha, kljub temu pa bo **število zaposlenih** (po definiciji nacionalnih računov SNA) letos **za okoli 0.5% večje kot lani**. Velik razkorak med registrirano in anketno brezposelnostjo, ki zagotavlja mednarodno primerljivost podatka o brezposelnosti, obstaja tudi letos. Anketna stopnja brezposelnosti je v drugem četrtletju letos znašala 7.7%, kar je nekoliko več kot lani, ko je v povprečju znašala 7.4%.

Državni proračun za leto 1998 je bil sprejet v aprilu letos. Predvideni odhodki državnega proračuna so znašali 879.5 (za 6.8% več kot v letu 1997). Ker bi ob realizaciji odhodkov državnega proračuna v predlagani višini javnofinančni primanjkljaj letos presegel načrtovani 1% bruto domačega proizvoda, je Vlada v skladu s 23. členom Zakona o financiranju javne porabe zadržala uporabo sredstev določenih v državnem proračunu za leto 1998 v višini okoli 20 milijard. S tem ukrepom se bo **javnofinančni primanjkljaj** ohranil na ravni **1% bruto domačega proizvoda** (prikazano po dosednji metodologiji konsolidacije javnofinančnih tokov), oz. **bo znašal 1.2% bruto domačega proizvoda po novi metodologiji** prikazovanja javnofinančnih tokov, ki je skladna z metodologijo javnofinančne statistike Mednarodnega

denarnega sklada. Celotni javnofinančni odhodki bodo prikazano po dosedanji metodologiji po ocenah tako kot lani znašali 45.7% bruto domačega proizvoda, prikazano po novi metodologiji pa 44.1% bruto domačega proizvoda. Po dosedanjem prikazovanju bodo celotni javnofinančni prihodki po ocenah dosegli pa 44.7% bruto domačega proizvoda (lani 44.6%), po novi metodologiji pa 42.9% ocenjenega bruto domačega proizvoda (lani 42.6%).

Ukrepi iz t.i. varčevalnega programa, ki ga je Vlada predstavila ob predlogu državnega proračuna za leto 1998, so letos **dali pozitivne rezultate** na področju plač in zaposlovanja v javni upravi. Povprečno število zaposlenih v javni upravi se letos prvič po osamosvojitvi ne bo povečalo. Povprečna avgustovska bruto plača na zaposlenega v javni upravi je celo bila za 1.4% realno manjša kot povprečna lanska. Novi davčni viri pa so nadomestili izpad prihodkov od carin.

Potem ko spomladi zaradi azijske finančne krize Euromoney ni objavil ocen deželnega tveganja, je jesenska ocena prinesla velike spremembe tudi med prvimi desetimi (glej Euromoney, september 1998). Slovenija je tokrat zasedla 38. mesto in ohranila prvo mesto med tranzicijskimi državami.

2.2. LETO 1999 - Gospodarska rast med 3.5 in 4 %

Gospodarska rast v Sloveniji v letu 1999 bo zaznamovana z upočasnitvijo gospodarske rasti v državah EU, še posebej pri najpomembnejših trgovinskih partnericah. Gospodarska rast v posameznih državah EU bo po ocenah Evropske komisije v prihodnjem letu za od 0.2 (v Španiji) do 3.2 (Irski) odstotni točki nižja kot letos. Okrepitev gospodarske rasti pričakujejo le v Italiji in v Grčiji. V Nemčiji, ki je naša najpomembnejša trgovinska partnerica, naj bi po ocenah Evropske komisije v prihodnjem letu gospodarska rast dosegla 2.2% (letos 2.8%). Zaradi umiritve gospodarske rasti, nižjih napovedi o realnih rasti uvoza pri najpomembnejših trgovinskih partnericah, poslabšanja konkurenčnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti in ob zmerni rasti domačega povpraševanja ocenjujemo, da bi gospodarska rast lahko **znašala od 3.5% do 4%**.

Potem ko je v zadnjih dveh letih kot glavni dejavnik rasti nastopalo tuje povpraševanje, bosta **prispevka domačega in tujega povpraševanja** v prihodnjem letu **bolj izenačena**. Ob upočasnjeni rasti izvoznega povpraševanja (po ocenah 3.8-odstotna realna rast) bo pomembno, da bo rast domače zasebne porabe (3.2%) in investicij (6.8%) približno enaka letošnji. Rast dodane vrednosti bi se po ocenah upočasnila v vseh sektorjih, najvišje stopnje rasti pa bi beležilo gostinstvo (4%), gradbeništvo (4%), promet, skladiščenje in zveze (4.5%), finančno posredništvo (4%) in skupne in osebne storitve (5.3%). V okviru domačega povpraševanja se bo predvidoma tudi v prihodnjem letu najbolj povečalo investicijsko povpraševanje (za okoli 6.8%).

Umiritev gospodarske rasti in rasti izvoznih trgov pri najpomembnejših trgovinskih partnericah bosta v prihodnjem letu **nekoliko upočasnili rast slovenskega izvoza**. Jesenske ocene (LINK 1998; IMF 1998b, EC, 1998) realnih stopenj rasti uvoza naših sedmih najpomembnejših trgovinskih partneric v OECD kažejo na 4.5-odstotno rast teh izvoznih trgov (spomladanske ocene so kazale 6.9-odstotno rast). Zaradi zniževanja napovedi gospodarske rasti in rasti uvoza smo znižali spomladansko oceno rasti slovenskega izvoza blaga in storitev. Ocenjujemo, da se bo rast izvoza blaga in storitev, ki letos znaša okoli 5.6%,

upočasnila in znašala okoli 3.8%. Ker je velik del uvoza blaga namenjen nadaljnji predelavi za izvoz, se bo predvidoma upočasnila tudi rast uvoza blaga (na realno rast okoli 4.1%). Ob nekoliko hitrejši rasti uvoza (realno za okoli 4.3%) od izvoza blaga (realno za okoli 4.1%) bi se **zunanjetrgovinski primanjkljaj** nekoliko povečal in znašal **okoli 900 milijonov USD**. Presežek v menjavi storitev višini 540 milijonov pa bo predvidoma (kot v preteklih letih) pokrili večji del primanjkljaja v blagovni menjavi. **Tekoči račun plačilne bilance** bi ostal tako kot v zadnjih štirih letih dokaj **blizu izravnane**. Primanjkljaj bi namreč po ocenah znašal okoli 80 milijonov USD, kar je 0.4% ocenjenega bruto domačega proizvoda.

Položaj izvoznikov na tujih trgih bo tudi v prihodnjem letu oteževalo **poslabšanje mednarodne konkurenčnosti predelovalnih dejavnosti**. Po oceni naj bi bili stroški dela na enoto proizvoda (deflacionirano s cenami življenjskih potrebščin) sicer za okoli 1% nižji kot letos, vendar pa izraženi v košar valut za 3.4% višji (predpostavljena 2.6-odstotna realna apreciacija tolarja do košare valut).

Zmerna gospodarska rast in umirjena rast plač bosta omogočali nadaljevanje pozitivnih tendenc na trgu dela. **Zaposlenost** naj bi se tudi v prihodnjem letu predvidoma **povečala za okoli 0.5%**. Spremembe Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, ki na novo opredeljuje kriterije za pridobitev in ohranjanje statusa brezposelnosti, bodo ob aktivni politiki zaposlovanja v prihodnjem letu prispevale k zmanjšanju stopnje registrirane brezposelnosti (na okoli 14.1%). Stopnja anketne brezposelnosti pa se bi po ocenah lahko gibala med 7 in 8%.

V prvi polovici prihodnjega leta bo gibanje plač še določal lani sprejeti Zakon o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač. O politiki plač v drugi polovici leta in ob uvedbi davka na dodano vrednost se socialni partnerji še dogovarjajo. Ob predpostavki, da se bodo plače v javnem sektorju realno ohranile na doseženi ravni, v drugih dejavnostih pa se bodo nadaljevali podobni trendi kot letos, ocenjujemo, da se bo **realna bruto plača na zaposlenega v letu 1999 realno povečala za okoli 1.8%**.

Predlog državnega proračuna za leto 1999 je vlada letos parlamentu predložila pravočasno, da bo le-ta lahko **sprejet še do konca leta 1998**. Predlog predvideva proračunske prihodke v višini 928.8 milijard SIT in proračunske odhodke v višini 958.6 milijard SIT. Proračunski primanjkljaj naj bi torej znašal 29.8 milijard SIT, kar predstavlja 0.8% predvidenega bruto domačega proizvoda v prihodnjem letu.

Zaradi spremembe ocene gospodarske rasti in nižje ocene višine nominalnega bruto domačega proizvoda za leto 1999 po naših ocenah ni potrebna sprememba predloga državnega proračuna za leto 1999, ki je izhajal iz spomladi predvidene 4-odstotne gospodarske rasti. Ocena javnofinančnih prihodkov, ki smo jo izdelali na osnovi jesenskih ocen, se namreč od predvidenih javnofinančnih prihodkov v predlogu državnega proračuna za leto 1999 razlikuje le za okoli 2 milijardi tolarjev, kar predstavlja 0.05 % ocenjenega bruto domačega proizvoda v prihodnjem letu. Vendar pa bi hkrati nekoliko nižja pričakovana gospodarska rast v prihodnjem letu morala zadržati morebitne zahteve po povečevanju proračuna v parlamentarni razpravi.

Izdatki obeh blagajn socialnega zavarovanja bodo skupaj znašali 19.7% bruto domačega proizvoda. Iz prispevkov za socialno zavarovanje bo zbrano 15.1% bruto domačega proizvoda. Državni proračun pa bo s transferji financiral izdatke Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v višini 4.1% bruto domačega proizvoda. Transferji državnega

proračuna za financiranje izdatkov socialnega zavarovanja so že dosegli raven, ki se v prihodnjih letih ne bi smela več povečevati. Pokojninska reforma, ki bo ustavila povečevanje javnih izdatkov, je pripravljena in jo je treba z javnofinančnega stališča čimprej uveljaviti. V okviru zdravstvenega zavarovanja pa je nujno z ukrepi v okviru sedanjega sistema zagotoviti, da se javni izdatki ne bodo povečevali.

Po ocenah, ki predpostavljajo uvedbo davka na dodano vrednost sredi leta in podaljšanje proračunskega leta v januar 2000, bi **javnofinančni prihodki po novi metodologiji** prikazovanja javnofinančnih tokov znašali **43.3% bruto domačega proizvoda**. **Javnofinančni odhodki** pa bi upoštevalje predlog proračuna znašali **44% bruto domačega proizvoda**. **Javnofinančni primanjkljaj** bi torej v prihodnjem letu znašal **0.7% bruto domačega proizvoda**.

3. MEDNARODNO EKONOMSKO OKOLJE - Pričakovana umiritev gospodarske rasti v Evropi in ZDA v letu 1999

Jesenske napovedi mednarodnih inštitucij o rasti **svetovnega gospodarstva** v letošnjem in prihodnjem letu so za približno odstotno točko nižje od spomladanskih. Letos naj bi tako svetovna gospodarska rast dosegla okoli 2%, v letu 1999 pa okoli 2.5% (LINK, 1998; IMF, 1998b). V primerjavi z letom 1997 se je gospodarska rast v svetu letos prepolovila. Osnovni vzrok za zniževanje ocen gospodarske rasti je pojav svetovne finančne krize, ki jo spremlja gospodarska recesija. Po nekaterih ocenah se svet sooča z največjo finančno krizo po drugi svetovni vojni (več glej Štiblar, 1998). Čeprav pravih zdravil za krizna žarišča še ni, mednarodne inštitucije (IMF, 1998b; EC, 1998) v svojih napovedih za leto 2000 že računajo na normalizacijo razmer.

Sredi leta 1998 so se v **Združenih državah Amerike** pojavili znaki ohlajanja gospodarske konjunktore. Lani je ameriško gospodarstvo doseglo 3.8-odstotno realno gospodarsko rast (v letu 1996 2.8-odstotno). Dejavniki rasti je rast zasebne porabe (zaupanje potrošnikov izhaja predvsem iz nizke stopnje brezposelnosti, ki je npr. junija letos znašala 4.5%) in investicij v poslovnem sektorju. Na drugi strani je azijska kriza skoraj povsem ohromila ameriški izvozni sektor (letos predvidena le nekaj več kot 3-odstotna realna rast izvoza blaga in storitev), kar bo deloma vplivalo tudi na umirjanje gospodarske rasti na 3.2 % (EC; 1998) oziroma 3.5% (IMF, 1998b) v letu 1998 in na od 2.0% (IMF, 1998b) do 2.5% (LINK, 1998) v letu 1999.

V **Evropski uniji** se letos nadaljuje trend dinamične gospodarske rasti. Evropska komisija je svojo spomladansko oceno celo popravila za 0.1-odstotno točko navzgor (glej EC, 1998). V dveh najpomembnejših evropskih gospodarstvih, nemškem in francoskem, je letos domače povpraševanje pomembnejši dejavnik gospodarske rasti kot v preteklih letih, ko je gospodarsko oživljanje izhajalo predvsem iz rasti izvoza. Domače povpraševanje naj bi v prihodnjem letu odigralo pomembnejšo vlogo tudi v Avstriji in Italiji. Razmeroma ugodna gospodarska gibanja pa naj bi se nadaljevala tudi v drugih članicah EU, čeprav se bo gospodarska rast upočasnila. V povprečju naj bi gospodarska rast v Evropski uniji letos znašala med 2.7% (LINK, 1998) do 2.9% (EC, 1998, IMF, 1998b). Letos so se v večini držav članic EU začele izboljševati razmere na trgu dela - povprečna stopnja brezposelnosti v državah EU se je znižala z 11% v letu 1997 na 10% v avgustu 1998. Vendar je problem strukturne brezposelnosti še vedno močno prisoten. V napovedih za prihodnje leto je Evropska komisija priznala, da poslabšanje razmer v mednarodnem okolju ne bo ostalo brez posledic za gospodarska gibanja v državah EU. Svojo spomladansko oceno o 3-odstotni

povprečni gospodarski rasti v državah EU je podobno kot Mednarodni denarni sklad (IMF; 1998 b) znižala na 2.4%. Stopnje gospodarske rasti v prihodnjem letu naj bi bile nižje v vseh državah evropske petnajsterice, razen v Italiji in Grčiji (EC,1998).

V **Nemčiji** se je, zahvaljujoč krepitvi domačega povpraševanja, zlasti investicij v opremo, v prvem polletju letos nadaljevalo obdobje živahne gospodarske rasti. Ob bolj dinamični gospodarski rasti se je ponovno začela povečevati zaposlenost, vendar se razmere na trgu dela zaenkrat izboljšujejo le v zahodnem delu države. Ocene gospodarske rasti za letos se gibljejo med 2.6% (LINK,1998; IMF, 1998b; WIFO,1998) in 2.8% (EC, 1998), napovedi za leto 1999 pa med 2.2% (EC; 1998) in 2.5% (IMF, 1998b; IFO, 1998). V naslednjem letu naj bi gospodarsko rast spodbudila okrepljena zasebna poraba, ki bi izhajala iz nekoliko ugodnejših razmer na trgu dela.

Gospodarska rast v **Avstriji** naj bi po napovedih avstrijskega inštituta WIFO letos dosegla 3%, oktobrska ocena Evropske komisije pa je še nekoliko višja (3.2%). K ugodnim gospodarskim rezultatom (lani 2.5-odstotna realna rast bruto domačega proizvoda) naj bi največ prispevala izvoz blaga (po oceni letos 10-odstotna realna rast) in investicije v stroje in opremo (po oceni WIFO letos 7.5-odstotna realna rast). K ugodnim rezultatom je največ prispevalo ciklično okrevanje v drugih državah EU in nadaljnje povečevanje izvoza v države Vzhodne in Srednje Evrope. V letu 1999 naj bi se ob hitrejši rasti zasebne porabe (realno 1.9% letos in 2.2% naslednje leto) po napovedih WIFO bruto domači proizvod realno povečal za 3.2%. Oktobrska napoved Evropske komisije je nižja: napovedujejo 2.8-odstotno gospodarsko rast.

V **Franciji** se letos nadaljuje lanskoletna dinamika gospodarske rasti (Meary, 1998). K napovedani 3.3-odstotni realni rasti bruto domačega proizvoda v letu 1998 naj bi največ prispevala domača potrošnja, tako zasebna poraba (napovedana 3.1-odstotna realna rast) kot investicije (napoved o 5.7-odstotnem realnem porastu). Prispevek neto izvoza h gospodarski rasti v letu 1998 in 1999 pa naj bi bil negativen. Zaradi predvidene bolj restriktivne monetarne politike v letu 1999 se tudi letošnja rast zasebne porabe v naslednjem letu ne bo ponovila. Stopnja gospodarske rasti naj bi bila zato v letu 1999 za 0.3 do 0.5 odstotne točke nižja kot letos.

Tabela 1: Gospodarska rast in rast uvoza blaga in storitev pri najpomembnejših slovenskih trgovinskih partnericah (1998-1999)

	Realna rast bruto domačega proizvoda (v %)		Realna rast uvoza blaga in storitev (v %)	
	1998	1999	1998	1999
EU	2.9	2.4	7.9	5.9
Nemčija	2.8	2.2	7.3	6.9
Italija	1.7	2.1	8.8	9.6
Hrvaška	4.0	4.0	n.p.	n.p.
Francija	3.1	2.6	6.0	4.2
Avstrija	3.2	2.8	6.5	4.9
Rusija	-3.7	-2.9	-16.0	-15.0
ZDA	3.5	2.0	10.7	7.6

Vir: gospodarska rast v ZDA: IMF World Economic Outlook, september 1998; gospodarska rast v EU: European Commission. Oktober 1998; uvoz blaga in storitev: Project LINK World Economic Outlook, september 1998;

Po zadnjih ocenah **italijanske** vlade in mednarodnih inštitucij bo letošnja gospodarska rast v Italiji nižja od prvotno predvidene (1.7-odstotna namesto 2.4-odstotna). Na eni strani učinki azijske in ruske krize zavirajo hitrejšo rast izvoza, na drugi strani je rast zasebne porabe še vedno precej skromna. Tudi investicije v stroje in opremo kljub znižanju obrestnih mer ne dosegajo pričakovanih stopenj rasti. Po ocenah Mednarodnega denarnega sklada (IMF, 1998b) naj bi znatnejšo okrepitev gospodarske rasti v Italiji spodbudilo šele znižanje kratkoročnih obrestnih mer na raven EU, ki bi spodbudilo rast zasebne porabe in investicij.

Po tem ko je bila v letu 1997 povprečna stopnja gospodarske rasti v skupini držav **CEFTA** za slabo odstotno točko nižja kot leto poprej, naj bi, upoštevaje napovedi modela LINK o gospodarski rasti v posameznih državah, letos ostala na lanski ravni (3.8%). Višjo povprečno stopnjo gospodarske rasti v državah CEFTA analitiki pričakujejo v prihodnjem letu, ko naj bi se bruto domači proizvod v povprečju v državah CEFTA povečal za 4.8%. K temu bi največ prispevalo pričakovano okrevanje češkega in romunskega gospodarstva.

V letu 1998 se nadaljuje **stagnacija češkega gospodarstva**. V prvem četrtletju se je bruto domači proizvod na letni ravni zmanjšal za 0.9%. Glavni dejavnik enoodstotne gospodarske rasti v letu 1997 pa je bil izvoz. Podoben trend se nadaljuje letos. Visoka realna rast industrijske proizvodnje (8.4% v prvem četrtletju na letni ravni) je povezana s hitro rastjo izvoza (20-odstotna realna rast v prvem polletju), ki je posledica deprecijacije češke krone. Na drugi strani ima domače povpraševanje negativen vpliv na gospodarsko rast na Češkem (2.5-odstotno realno zmanjšanje bruto investicij v osnovna sredstva v prvem tromesečju letos na letni ravni). Po napovedih češkega statističnega urada naj bi letos bruto domači proizvod realno ostal na ravni preteklega leta. Inflacija naj bi ob upadanju realnih plač in postopnem prenehanju sproščanja nadzorovanih cen v letu 1999 spet dosegla enoštevlično raven. Nadaljnje prestrukturiranje gospodarstva naj bi v naslednjih letih povečalo brezposelnost na okoli 7%.

Podatki za prvo polovico leta 1998 kažejo, da se na **Madžarskem** nadaljuje obdobje dinamične gospodarske rasti, ki se je začelo v letu 1997. Industrijska proizvodnja je v prvem polletju realno porasla za 14%, bruto domači proizvod pa za približno 5% (ocena WIIW, 1998 in Budapest University of Economics). Gospodarsko rast še vedno v največji meri poganja izvoz, ki se povečuje hitreje od uvoza. Letošnji primanjkljaj v tekočem delu plačilne bilance naj bi bil tako manjši od prvotno predvidenega. Ocene madžarskih in tujih analitikov o gospodarski rasti v letu 1998 in 1999 se gibljejo okoli petih odstotkov. Inflacija naj bi se po nekaterih ocenah že v letu 1999 zmanjšala na enoštevlično raven (Simon, 1998). Postopno pa se zmanjšuje tudi delež javnofinančnega primanjkljaja v bruto domačem proizvodu, čeprav je še vedno razmeroma visok (ocena za letos: 4.5% bruto domačega proizvoda).

Poljska tudi letos med članicami CEFTA dosega najvišje stopnje gospodarske rasti. V prvi polovici leta naj bi po zadnjih ocenah (Welfe, 1998) bruto domači proizvod realno porasel za 7% (v prvem četrtletju za 6.5%). Ugodna gospodarska gibanja že drugo leto zapored izhajajo iz močnega domačega povpraševanja, zlasti investicijskega (v prvem polletju letos so investicije realno porasle kar za 24%; Welfe 1998). Na drugi strani razmere v zunanjetrgovinskem sektorju niso zadovoljive, saj naj bi se tudi letos uvoz povečeval hitreje od izvoza. Kljub apreciaciji poljskega zlota pa se letos zunanjetrgovinsko neravnotežje ne

povečuje. Višji predvideni primanjkljaj na tekočem delu plačilne bilance naj bi bil posledica slabšanja storitvene bilance in visokih obresti na zunanji dolg (WIIW; 1998). Gospodarska rast naj bi se letos in v prihodnjem letu gibala na ravni okoli 6%. Problem poljskega gospodarstva pa je še vedno dvoštevilčna inflacija.

Tabela 2: Zunanja in notranja neravnovesja nekaterih tranzicijskih držav

	Inflacija v %			Proračunski primanjkljaj kot % BDP			Saldo tekočega računa plačilne bilance kot % BDP		
	1996	1997	1998	1996	1997	1998	1996	1997	1998
Češka	8.8	8.5	10.8	-0.1	-1.0	n.p.	-7.6	-6.1	-2.1
Madžarska	23.6	18.3	14.5	-1.9	-4.1	n.p.	-3.7	-2.2	-3.2
Poljska	19.9	14.9	13.0	-2.5	-1.4	-2.4	-1.0	-3.1	-4.6
Romunija	38.8	154.8	70.0	-4.9	-3.6	-4.0	-7.3	-6.7	-5.4
Slovaška	5.8	6.1	8.0	-4.4	-5.7	n.p.	-11.2	-6.9	-8.8
Slovenija	9.7	9.1	8.1	0.6	-1.1	-0.9	0.2	0.2	-0.0

Vir: WIIW, Oktober, 1998 (preračuni ZMAR); za Slovenijo: BS, SURS, ZMAR

Po zadnjih revidiranih podatkih slovaškega statističnega urada se gospodarska rast **na Slovaškem** umirja od leta 1997 dalje (po prejšnjih podatkih od leta 1996). V prvem četrtletju letos dosežena 6.2-odstotna rast bruto domačega proizvoda na letni ravni izhaja iz domačega povpraševanja, predvsem investicijskega, kjer igrajo pomembno vlogo zlasti investicije države. Velik del teh izdatkov država financira z zadolževanjem v tujini, kar ima za posledico nevarno naraščanje javnega dolga, pa tudi javnofinančnega primanjkljaja. Po ocenah analitikov WIIW naj bi Slovaški z uvoznimi omejitvami uspelo zadržati zunanjetrgovinski primanjkljaj na ravni prejšnjega leta, pričakujejo pa nadaljnje povečevanje deficita na tekočem računu plačilne bilance, ki je v prvem polletju letos že dosegel 10% bruto domačega proizvoda. Kot posledica naraščajočega notranjega in zunanjega neravnotežja naj bi se gospodarska rast na Slovaškem umirjala tudi v prihodnje. Dunajski inštitut za mednarodne primerjave napoveduje 5-odstotno v letu 1998 in le 3-odstotno v letu 1999 (WIIW, 1998). Pričakuje pa se tudi postopno povečevanje inflacije (od 6.1% v letu 1997 na 9% v letu 1999).

Tabela 3: Gospodarska slika tranzicijskih držav Srednje in Vzhodne Evrope

	Realna rast bruto domačega proizvoda (BDP), v %		BDP na prebivalca po kupni moči, v ECU		BDP na prebivalca po kupni moči v % od povprečja EU	
	1998	1999	1995	1997	1995	1997
Češka	0	2.0	10,800	12,000	62	63
Madžarska	5.0	4.5	7,800	8,900	45	47
Poljska	6.0	5.5	6,200	7,500	36	40
Romunija	-4.0	0.0	5,600	5,800	32	31
Slovaška	5.0	3.0	7,400	8,900	43	47
Slovenija	4.0	3 3/4	11,300	13,000	65	68

V **Romuniji** se letos že drugo leto zapored nadaljuje gospodarska stagnacija. V prvem četrtletju se je bruto domači proizvod še naprej zmanjševal, tako zaradi negativne rasti vseh komponent domačega povpraševanja kot zaradi upadanja izvoza. Za letos se ocenjuje, da bo zabeležen okoli 4-odstoten realen padec bruto domačega proizvoda. Tuji analitiki se hkrati strinjajo, da občutnejšega oživljanja gospodarstva zaradi počasnega prestrukturiranja podjetij in nesposobnosti povečevanja izvoza ni pričakovati pred koncem naslednjega leta. Inflacija naj bi se zmanjšala od lanskih 155% na 80% v letu 1998 in na 40 do 50% v letu 1999.

S spremembo metodologije nacionalnih računov je hrvaški statistični urad popravil tudi oceno gospodarske rasti **na Hrvaškem** za leto 1997. Ta naj bi v letu 1997 znašala 6.5% (prejšnja ocena 5.6%). V prvem četrtletju 1998 se je bruto domači proizvod na letni ravni povečal za 3.3%. V prvih sedmih mesecih letos je industrijska proizvodnja realno porasla za 6%, število nočitev tujih turistov pa je v prvi polovici leta za 12% višje kot v enakem obdobju lani. Januarja letos uvedeni davek na dodano vrednost negativno vpliva na agregatno povpraševanje, za okoli 2 odstotni točki pa naj bi zaradi uvedbe davka letos in v prihodnjem letu po ocenah WIIW porasla tudi inflacija (na okoli 6%). Z nepričakovano visokimi prihodki od davka na dodano vrednost naj bi Hrvaški letos uspelo uravnovesiti državni proračun, toda zunanjetrgovinsko neravnovesje ob hitrem povečevanju uvoza in stagnaciji izvoza tudi letos ostaja nerešen problem hrvaškega gospodarstva. Napovedi gospodarske rasti za letos se gibljejo med štirimi (WIIW 1998, Zagrebačka banka, 1998) in sedmimi odstotki (hrvaška vlada).

4. BRUTO DOMAČI PROIZVOD - V letu 1998 4-odstotna gospodarska rast, napoved za leto 1999: 3.5- do 4-odstotna rast

4. 1. PROIZVODNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - V letu 1998 3.7-odstotna rast dodane vrednosti, v letu 1999 pa 3.3-odstotna

V prvem četrtletju letos se je nadaljevala živahna gospodarska rast. Bruto domači proizvod je bil po ocenah SURS realno za 2.2% višji kot v zadnjem četrtletju lani, v primerjavi z enakim obdobjem lani pa se je povečal kar za 6.5%. Hitra gospodarska rast se je upočasnila že v drugem četrtletju - bruto domači proizvod je bil realno za 0.5% nižji kot v prvem četrtletju. V prvi polovici leta je bil bruto domači proizvod realno za 4.8% večji kot v prvem četrtletju lani. Nadpovprečno realno rast dodane vrednosti je v prvi polovici leta beležilo rudarstvo (12.6%), promet (8.8%) in predelovalne dejavnosti (6.5%). V drugi polovici leta pričakujemo nadaljevanje umirjene rasti - letne stopnje na ravni okoli 3.2%, ki bi omogočile, da bo spomladi načrtovana 4-odstotna gospodarska rast letos dosežena. Ob umirjanju gospodarske rasti v svetu pričakujemo, da se bo gospodarska rast tudi v Sloveniji umirila in bo v prihodnjem letu nekoliko nižja kot letos. Ocenjujemo, da bi lahko znašala med 3.5% do 4%.

Realna rast dodane vrednosti bo po ocenah letos zabeležena v **vseh sektorjih** razen v ribištvu. Najvišjo rast dodane vrednosti naj bi dosegli v finančnem posredništvu ter drugih skupnih in osebnih storitvah. Tudi letos se nadaljuje trend sorazmerno hitre rasti storitvenih dejavnosti - storitveni sektorji bodo v povprečju dodano vrednost realno povečali za 4%. V letu 1999 pričakujemo rast dodane vrednosti v vseh sektorjih, vendar z nekoliko upočasnjeno

dinamiko (glej tabelo 4). Skupna dodana vrednost se bo po ocenah v prihodnjem letu povečala za 3.3% (letos za 3.7%).

V strukturi dodane vrednosti se bo po ocenah letos in v prihodnjem letu nadaljevalo rahlo zmanjševanje deleža kmetijstva in predelovalnih dejavnosti, delež storitev pa se še rahlo povečuje. Krepitev storitvenih sektorjev se kaže tudi v podatkih o zaposlenosti, ki se bo po ocenah letos povečala za okoli 1%.

Lani se je končna kmetijska pridelava po triletni razmeroma hitri rasti zmanjšala, letos pa ponovno pričakujemo nekoliko ugodnejšo letino. Ocenjujemo, da bo **rast dodane vrednosti v kmetijstvu** letos znašala **okoli 1%**, v **prihodnjem letu pa okoli 2%**. Pridelek pšenice je bil letos nekoliko večji kot lani, njena kakovost je bila boljša. Odkup pšenice je bil večji kar za 54%, k čemur je prispevala tudi ugodna odkupna cena. Po ocenah bo večji tudi pridelek koruze, ki je naša najpomembnejša poljščina. Pridelek hmelja je povprečen. Pričakujemo pa nekoliko boljši pridelek jabolk in hrušk. Tudi pridelek grozdja je bil ponovno dober, zato se je Vlada zaradi prepolnih kleti lanskega in predlanskega vina letos prvič odločila za interventni odkup starih zalog. Odkup v živinoreji je bil v prvih sedmih mesecih letos v primerjavi z enakim obdobjem lani večji za 1.3%, mleka je bilo odkupljenega za 8.4% več. Zakol živine v klavnica je bil manjši pri govedu in perutnini (za 3.2% in za 5.6%), večji pa pri prašičih (za 3.1%).

	Struktura v %, tekoče cene			Realne stopnje rasti v %, cene 1995	
	1997	1998	1999	1998	1999
A Kmetijstvo, gozdarstvo, lov	3.7	3.6	3.5	1.0	2.0
B Ribišstvo	0.0	0.0	0.0	-5.0	1.0
C Rudarstvo	1.2	1.1	1.1	0.5	0.0
D Predelovalne dejavnosti	24.8	24.7	24.4	3.5	2.7
E Oskrba z elektr. Energijo, plinom, vodo	2.6	2.6	2.5	1.0	1.0
F Gradbeništvo	5.1	5.1	5.1	4.0	4.0
G Trgovina, popravila motornih vozil	10.1	10.1	10.0	4.0	3.0
H Gostinstvo	2.8	2.8	2.8	4.5	4.0
I Promet, skladiščenje in zveze	6.8	6.8	6.8	4.6	4.5
J Finančno posredništvo	3.7	3.7	3.7	5.5	4.0
K Nepremičnine, najem in poslovne storitve	10.4	10.4	10.3	3.8	3.5
L Javna uprava, obramba, socialno zavarovanje	4.8	4.8	4.8	4.0	4.0
M Izobraževanje	4.9	4.8	4.8	3.0	3.0
N Zdravstvo in socialno varstvo	4.6	4.6	4.5	2.5	3.0
O Druge skupne in osebne storitve	3.1	3.2	3.2	5.5	5.3
Inputirane bančne storitve (IBS)	-2.1	-2.1	-2.1	1.5	2.0
• DODANA VREDNOST (A ... O + IBS) v	86.2	85.9	85.5	3.7	3.3

snovnih cenah					
• Korekcijske postavke (davki na proizvode in storitve - subvencije)	13.8	14.1	14.5	5.7	6.4
3. BRUTO DOMAČI PROIZVOD (3 = 1+2)	100.0	100.0	100.0	4.0	3 3/4
Vir: ZMAR ocene 1997, 1998, 1999.					

Vrednost skupne blagovne menjave kmetijskih in živilskih proizvodov, merjene s tekočim tečajem USD, je v prvih sedmih mesecih letos ostala na enaki ravni kot v enakem obdobju lani. Pokritost uvoza z izvozom kmetijskih in živilskih proizvodov je znašala 45.1% in se je v primerjavi z lani povečala za 1.7 odstotne točke. Skupni izvoz kmetijskih in živilskih proizvodov se je v tem obdobju povečal za 2.4%, uvoz pa zmanjšal za 1.4%. Povečala se je blagovna menjava z državami EU (izvoz večji za 19.1%, uvoz večji za 3.7%), nasprotno s pričakovanji pa se je zmanjšala z državami CEFTA (izvoz večji za 45.1%, uvoz manjši za 19.8%).

Najpomembnejša dejavnost v okviru **rudarstva** je pridobivanje energetskih surovin, t. j. pridobivanje lignita in rjavega premoga, ki ustvari okoli 85% dodane vrednosti sektorja. Energetska bilanca v letu 1998 predvideva za 3.4% manjši odkop lignita ter za 2.3% večji odkop rjavega premoga kot v letu 1997, kar predstavlja znižanje proizvodnje v premogovništvu za okoli 1.5%. Čeprav podatki o pridobivanju energetskih surovin v prvih devetih mesecih letos kažejo na 0.2-odstotni padec v primerjavi z enakim obdobjem lani, ocenjujemo, da do predvidenega znižanja ne bo prišlo. Po naših ocenah bo proizvodnja premogovništva v letu 1998 za okoli 2% večja kot lani. Proizvodnja v neenergetskem delu dejavnosti rudarstva v prvih osmih mesecih letos za slabo desetino zaostaja za primerljivo lansko proizvodnjo. Na osnovi navedenih gibanj ocenjujemo, da se bo **dodana vrednost dejavnosti rudarstva letos realno povečala za okoli 0.5%**. V letu 1999 ne pričakujemo realnega povečanja dodane vrednosti dejavnosti.

Trendno naraščanje obsega proizvodnje v **predelovalnih dejavnostih**, ki se je začelo že lani, se nadaljuje tudi letos in se je v zadnjih mesecih še okrepilo. Obseg proizvodnje je bil v prvih devetih mesecih letos za 4.9% večji kot v enakem obdobju lani oz. za 3.2% večji od lanske povprečne ravni. Najbolj se je obseg proizvodnje povečal v proizvodnji vozil in plovil (za 20.7%), največje zmanjšanje pa je bilo zabeleženo v proizvodnji koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva (za 52.2%). Upočasnjeno upadanje števila zaposlenih, ki je v prvih devetih mesecih letos v povprečju za 1.9% manjše kot v enakem obdobju lani, je prispevalo k povečanju produktivnosti dela za 6.9%. Realna rast povprečnih bruto plač na zaposlenega v predelovalnih dejavnostih (v prvih osmih mesecih 2.9% višja kot v enakem obdobju lani) je zaostajala za rastjo produktivnosti dela (višja za 6.9%).

Podatki o proizvodnji po namenskih skupinah v prvih devetih mesecih kažejo visoko letno rast pri proizvajalcih investicijskih sredstev (za 7.5%) in pri proizvajalcih proizvodov za vmesno porabo (za 4.8%). Rast v teh dveh skupinah je spodbujal predvsem izvoz, ki je bil pri investicijskih sredstvih v prvih šestih mesecih realno višji za 12.6%, pri proizvodih za vmesno porabo pa za 14.1% realno večji kot v enakem obdobju lani. Nekoliko počasnejša rast proizvodnje je bila v prvih devetih mesecih zabeležena v proizvodnji blaga za široko porabo (za 2.7%) in v proizvodnji netrajnih proizvodov (za 1.0%). Proizvodnja trajnih proizvodov se je povečala za 9.3%.

Izvoz blaga iz predelovalnih dejavnosti se je v prvi polovici leta v primerjavi z enakim obdobjem lani realno povečal za 10.6%, uvoz blaga pa za 12%. Največje, kar 25-odstotno realno povečanje uvoza, je bilo zabeleženo v proizvodnji kovin in kovinskih izdelkov. Podpodročja, ki so pretežno izvozno usmerjena, so v prvih devetih mesecih bolj povečala obseg proizvodnje kot pa ostala. V prvih devetih mesecih je namreč obseg proizvodnje pretežnih izvoznikov za 6.5% večji kot v enakem obdobju lani, ostala podpodročja pa beležijo le 1.6-odstotno rast.

Oktobrska anketa o poslovnih tendencah v predelovalnih dejavnostih kaže v primerjavi s septembrom poslabšanje t.i. kazalca zaupanja, ki ga sestavljajo proizvodna pričakovanja, gibanje naročil in zalog. V septembru je bil padec kazalca zaupanja v pretežni meri posledica zmanjšanja ravni skupnih naročil, na padec kazalca zaupanja v oktobru pa sta najbolj vplivala padec proizvodnih pričakovanj in naraščanje zalog končnih izdelkov. Najbolj so se proizvodna pričakovanja za naslednja dva meseca znižala v malih podjetjih, najbolj ugodna pa so v srednje velikih podjetjih, kjer v naslednjih 3 do 4 mesecih pričakujejo tudi večja tuja naročila kot v celotnih predelovalnih dejavnostih.

Dodana vrednost se je v predelovalnih dejavnostih v prvi polovici leta v primerjavi z enakim obdobjem lani realno povečala za 6.9% (v prvem četrtletju za 9.1%, v drugem četrtletju pa za 4.7%). Po sorazmerno visoki rasti dodane vrednosti v prvi polovici leta in obsega proizvodnje v prvih devetih mesecih do konca leta pričakujemo umirjanje rasti. Ocenjujemo, da se bo **dodana vrednost letos realno povečala za okoli 3.5%**. Ob zaostrenih razmerah na tujih trgih v **prihodnjem letu** pričakujemo upočasnitev rasti izvoza in rasti dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih. Po ocenah naj bi **rast znašala okoli 2.7%**.

Posamezna podpodročja predelovalnih dejavnosti po kriteriju bruto dodana vrednost na zaposlenega močno zaostajajo za istovrstnimi dejavnostmi v državah EU. Žal slovenske predelovalne dejavnosti zaostanka ne zmanjšujejo. Bruto dodana vrednost na zaposlenega namreč v EU predvsem zaradi pospešenega razvoja in modernizacije hitro narašča. V EU spodbujajo nematerialna vlaganja prav v sektorje, ki dosegajo višjo dodano vrednost, da bi povečali njihovo konkurenčnost na mednarodnih trgih. V sektorjih z nižjo dodano vrednostjo, ki izgubljajo konkurenčne prednosti v tekmi z državami v razvoju (tekstilna in oblačilna industrija, lesna industrija, usnjarsko predelovalna industrija), pa spodbujajo predvsem različne oblike dodelavnih poslov in marketinško-distribucijsko usmeritev. V povprečju slovenske predelovalne dejavnosti zaostajajo za ravni dodane vrednosti na zaposlenega v EU za 2.5- do 5-krat. Največje razlike so v proizvodnji kovin, kjer sanacija Slovenskih železarn še ni prinesla rezultatov. Najmanj zaostajajo prehrabena industrija, tisk in založništvo ter kemična industrija, kar pa lahko pripišemo (razen v kemični industriji) poslovanju pretežno na domačem trgu ter relativni zaščiti le te-ga (več glej Poročevalec DZ, 1998). Intenziviranje tehnoloških, razvojnih in drugih potencialov podjetij je nujno, da bi slovenska podjetja lahko uspešno konkurirala na tujih trgih in povečevala dodano vrednost na zaposlenega. To pa bo možno le ob spodbujanju razvoja proizvodov in novih tehnologij, kar bo vodilo k zniževanju stroškov in povečevanju produktivnosti, kvalitete in fleksibilnosti.

V okviru dejavnosti **oskrbe z elektriko, plinom in vodo** največji del dodane vrednosti (okoli 80%) ustvari proizvodnja električne energije. Z energetske bilanco je bilo v letu 1998 predvideno znižanje skupne proizvodnje električne energije (merjene v proizvedenih MWh) za 1.5%. V prvih devetih mesecih je skupna proizvodnja elektrike v primerjavi z enakim obdobjem lani večja za 1.8%, pri čemer se je najbolj povečala v klasičnih termoelektrarnah (za 4.7%). Energetska bilanca predvideva, da se bo proizvodnja in distribucija toplote v letu

1998 povečala za 4.5%, oskrba s plinom pa za 1.3%. Na osnovi razpoložljivih podatkov o proizvodnji električne energije in predvidevanj energetske bilance ocenjujemo, da bo **dejavnost oskrbe z elektriko, plinom in vodo letos dosegla okoli 1-odstotno realno rast dodane vrednosti**. Tako rast (okoli 1-odstotno) predvidevamo tudi za prihodnje leto.

Po podatkih SURS je vrednost opravljenih del v **gradbeništvu** v osmih mesecih letos realno za več kot 14% manjša kot v enakem obdobju lani. Vrednost opravljenih del naj bi se povečala le v stanovanjski izgradnji (za 22.6%), vrednost del v visoki in nizki gradnji pa močno zaostaja za rezultati v enakem obdobju lani. Upočasnitev del pri izgradnji avtocest se že kaže v velikem zmanjšanju deleža nizkih gradenj v celotni vrednosti opravljenih del, saj leta letos znaša le 12%, lani pa je znašal kar 47%. Mesečna statistična evidenca žal ne zajema aktivnosti celotne gradbene dejavnosti in je zato slab kazalec dogajanj v gradbeništvu. V okviru naložb gradbeništvu npr. kar dobro tretjino predstavljajo samogradnje hiš, ki jih mesečne statistične evidence ne vključujejo. Prav tako ni zajeta niti hitro rastoča aktivnost malih podjetij. Četrletne ocene dodane vrednosti po dejavnostih, ki jih objavlja SURS, kažejo ugodnejšo sliko kot prej navedeni mesečni statistični podatki. Dodana vrednost gradbeništvu je namreč po teh ocenah v prvem polletju letos za 3.4% realno večja kot v enakem obdobju lani. Ugodnejšo sliko kažejo tudi podatki o številu zaposlenih in plačah v gradbeništvu. V prvi polovici leta je bilo število zaposlenih v gradbeništvu za 1.7% večje kot v enakem obdobju lani. Bruto plača na zaposlenega v gradbeništvu pa je bila v avgustu letos za 3% realno višja kot v povprečju lanskega leta.

Na tujih trgih, kjer gradbinci opravijo le še dobro desetino vrednosti vseh opravljenih del, so razmere še naprej neugodne. Vrednost opravljenih gradbenih del v tujini je bila v prvem četrletju letos za dobro tretjino nižja kot v enakem obdobju lani. Vrednost letos sklenjenih pogodb pa je nekoliko višja kot lani. V strukturi vrednosti sklenjenih pogodb se je močno zmanjšal delež pogodb, sklenjenih za dela v Nemčiji in Rusiji.

Ocenjujemo, da je dejanski položaj gradbeništvu boljši, kot ga prikazujejo mesečni statistični podatki, ki ne zajemajo hitro rastočih malih podjetij in močno prisotne sive ekonomije. **Dodana vrednost gradbeništvu** se bo po naših ocenah letos povečala **za okoli 4%**, podobno rast pa pričakujemo tudi v prihodnjem letu.

Predhodni podatki o skupnem prihodku v **trgovini** na drobno in prodaji motornih vozil v prvih osmih mesecih letos kažejo rahlo realno zmanjšanje skupnega prihodka (za 0.5%) v primerjavi z enakim obdobjem lani. K zmanjšanju skupnega prihodka v trgovini na drobno je največ prispevalo zmanjšanje prodaje v podskupini motornih goriv, ki je v primerjavi z enakim obdobjem lani realno nižja kar za 30.3% (manjša prodaja ob meji z Italijo), predstavlja pa približno desetino skupnega prihodka. Za 14.3% je upadel tudi prihodek pri vzdrževanju in popravilih motornih vozil. Znotraj skupine motorna vozila in gorivo je 9.3-odstotno povečanje prihodka zabeleženo le pri prodaji motornih vozil. Za 8.7% je višji prihodek v skupini neživil, prihodek od prodaje živil, pijače in tobaka pa se je povečal za 2%. Prihodek je realno porasel le v velikih podjetjih (za 3.5%), v srednjih in malih pa je upadel za 2.5% oziroma za 9.4%. Delež velikih podjetij v skupnem ustvarjenem prihodku se letos povečuje. V prvih osmih mesecih je znašal 69.8%, kar je za 3.7 odstotne točke več kot v enakem obdobju lani. Hkrati se seveda zmanjšuje delež srednjih (s 17.8% na 16.2%) in malih podjetij (s 16.2% na 14%). V slovenski trgovini je vedno bolj prisotna težnja po povezovanju trgovskih družb, ki pomeni postopno pripravo na enoten evropski trg in s tem še večjo konkurenco iz tujine. Večje trgovske družbe vedno več sredstev namenjajo za izgradnjo velikih nakupovalnih centrov. V prvi polovici leta je bila dodana vrednost dejavnosti trgovine

za 3.3% realno višja kot v enakem obdobju lani. Na osnovi razpoložljivih podatkov in pričakovane sezonske okrepitve dejavnosti trgovine v zadnjem četrtletju ocenjujemo, da bo dejavnost trgovine, popravi motornih vozil in izdelkov široke porabe letos dosegla **okoli 4-odstotno realno rast dodane vrednosti**. V prihodnjem letu pa naj bi bila ob upočasnitvi rasti domačega povpraševanja le-ta nekoliko nižja (okoli 3%).

Po lanski visoki rasti števila prenočitev in turistov je v letošnjih prvih devetih mesecih zabeležen 2.5-odstoten upad števila prenočitev, število turistov pa je bilo za 2.7% manjše kot v enakem obdobju lani. Tuji gostje so ustvarili za 0.7% manj prenočitev, domači pa za 4.1% manj. Število tujih turistov je upadlo le neznatno (za 0.2%), domačih pa je bilo manj za 5.6%. Prenočitve tujih gostov predstavljajo 49% vseh nočitev (lani 48.1%), v številu turistov pa tuji s 54.8% presegajo polovico (lani v enakem obdobju jih je bilo 53.4%, predlani pa 49.5%). Kljub nekoliko manjšemu številu prenočitev naj bi se prihodki po ocenah nekaterih hotelirjev zaradi višjih cen kot posledice vlaganj v izboljšanje kakovosti ponudbe ne zmanjševali. V prvi polovici leta se je dodana vrednost dejavnosti gostinstva v primerjavi z enakim obdobjem lani realno povečala za 2.7%. Za celotno leto 1998 ocenjujemo, da bo **realna rast dodane vrednosti gostinstva znašala okoli 4.5%**, v **prihodnjem letu** pa naj bi bila rast **okoli 4%**.

Devizni priliv od turizma v višini 748 milijonov USD je bil v obdobju od januarja do avgusta realno za 6.7% (nominalno za 9.2%) nižji kot v enakem obdobju lani. Najbolj se je zmanjšala prodaja blaga v prostocarinskih prodajalnah (realno za 22.5%). Za 14% je realno manjši odkup gotovine v menjalnicah. Pozitivno sliko kažejo le nakazila turističnim podjetjem, ki so se realno povečala za 31.3% (s tem tudi njihov delež v skupnem deviznem prilivu z 9.9% na 14%), in neto odkup gotovine v igralnicah, ki je višji realno za 4.7%. Še vedno je vprašljiva prihodnost prostorcarinskih prodajal (njihov delež v deviznem prilivu letos znaša 9.1%, lani 11%), saj EU od Slovenije zahteva, da z julijem 1999 zapre vse tovrstne prodajalne na cestnih mejnih prehodih. Ko govorimo o povezavi med deviznimi prilivi od turizma in dejavnostjo gostinstva je potrebno poudariti, da v dejavnost gostinstva, ki je ožji pojem od turizma, neposredno spada le postavka nakazila turističnim podjetjem (hotelom in ostalim nastanitvenim zmogljivostim, z izjemo turističnih agencij), ki je letos dosegla izjemno visoko realno rast. Ostali del deviznih prilivov na gostinstvo vpliva le posredno.

Na osnovi zelo dinamične rasti prometnih dejavnosti na začetku leta smo spomladi za sektor **promet, skladiščenje in zveze** napovedovali 5.5-odstotno rast dodane vrednosti (v letu 1997 je znašala 4.3%). Zmanjšanje dinamike rasti v poletnih mesecih pa kaže na to, da bo rast prometnih dejavnosti v letu 1998 vendarle le samo nekoliko višja kot lani. V okviru blagovnega prometa so v prvih osmih mesecih v primerjavi z enakim obdobjem lani fizični obseg poslovanja najbolj povečali v pristaniškem prometu ter v celotni prekladalni dejavnosti (za 16.7%), v železniškem prometu za 8.0% in v cestnem prometu za 5.7%. Nekoliko so upadli le pomorski blagovni prevozi. Prevozi potnikov po železnici so se povečali za 2.0%, v cestnem ter v mestnem potniškem prometu pa zmanjšali za 1.8% oziroma za 5.2%. Močno se je povečal zračni potniški promet (za 7.1%), še bolj pa promet potnikov na letališčih (za 8.6%). Obseg poštnih storitev (merjen s predanimi poštnimi pošiljkami) je manjši za 15%. Telekomunikacijska dejavnost bo po naših ocenah dosegla vsaj 8-odstotno rast. Na osnovi navedenih gibanj ocenjujemo, da bo dejavnost prometa, skladiščenja in zvez **letos dosegla okoli 4.6-odstotno realno rast dodane vrednosti** (lani je rast znašala 4.3%), podobno rast pa lahko pričakujemo tudi v prihodnjem letu (okoli 4.5%).

4.2. IZDATKOVNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Izvoz je bil

najpomembnejši dejavnik rasti v letu 1998, v letu 1999 bosta prispevka domačega in tujega povpraševanja bolj izenačena

Glede na doseženo gospodarsko rast v prvi polovici leta (za 4.8% realno višji bruto domači proizvod kot v enakem obdobju lani) in ugodna izvozna gibanja ocenjujemo, da bo spomladi predvidena **4-odstotna gospodarska rast letos dosežena**. S tem bo Slovenija tudi letos povečala raven gospodarske razvitosti, merjeno z bruto domačim proizvodom na prebivalca, in zmanjšala zaostanek za povprečjem držav EU. V septembru objavljeni rezultati iz mednarodne statistične raziskave EUROSTAT-a so pokazali, da je bruto domači proizvod na prebivalca Slovenije, merjen po kupni moči, v letu 1997 znašal 13,000 ECU in tako dosegel 68% povprečne ravni držav EU.

Kot majhno odprto gospodarstvo, kjer delež izvoza blaga in storitev v bruto domačem proizvodu znaša okoli 55%, je Slovenija zelo občutljiva na zunanje pogoje gospodarjenja. Gospodarsko rast Slovenije bodo zaradi majhnosti, odprtosti in izvozne usmerjenosti tudi v letu 1999 določala predvsem gospodarska gibanja v mednarodnem okolju in izvozna konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Glede na pretežno izvozno usmerjenost Slovenije na trge držav EU so ključnega pomena za domača gospodarska gibanja gospodarska gibanja v državah EU. Upoštevaje tekoča gospodarska gibanja v mednarodnem in domačem okolju in napovedi evropskih inštitutov in mednarodnih organizacij o nekoliko počasnejši gospodarski rasti in rasti uvoza pri naših najpomembnejših trgovinskih partnerjih (glej IMF; 1998; EC, 1998, LINK, 1998), smo izdelali jesensko oceno nacionalnih računov Slovenije, ki kaže, da bi Slovenija **prihodnje leto lahko dosegla 3.5- do 4-odstotno gospodarsko rast**.

Glavni dejavnik gospodarske rasti v letu 1997 je bilo tuje povpraševanje, naraščanje domačega povpraševanja je bilo (z izjemo investicijskega povpraševanja) precej bolj umirjeno. Po živahni rasti v preteklem letu se v letu 1998 kažejo prvi znaki umirjanja rasti izvoznega povpraševanja. Ocenjujemo, da se bo rast izvoznega povpraševanja v letu 1998 v primerjavi z letom 1997 prepolovila (stopnja rasti se bo znižala z 11.3% v letu 1997 na 5.6% letos). Ker pa svetovna finančna kriza še ni dosegla vrhunca (Štiblar, 1998), pričakujemo, da bodo v prihodnjem letu tudi Slovenijo dosegli zlasti posredni negativni učinki finančne krize in ekonomske recesije v svetu. Na nižjo, okoli 3.8-odstotno rast izvoza v prihodnjem letu, bodo vplivali tako direktni učinki v trgovini z državami na ozemlju nekdanje SZ kot tudi indirektni učinki (manjše povpraševanje pri naših najpomembnejših trgovinskih partnerjih, večja konkurenca zaradi devalvacije bolj konkurenčnih izvoznikov iz Azije). Zaradi velike vpetosti slovenske industrijske proizvodnje v reprodukcijske tokove EU bo gibanje njihove industrijske proizvodnje v veliki meri določalo dinamiko slovenske. Evropska komisija je ocene gospodarske rasti za prihodnje leto popravila navzdol: gospodarska rast v EU-15 naj bi znašala 2.4% (spomladi se je napovedovala 3-odstotna rast). Naraščanje zalog neprodanega blaga opozarja, da skupni učinki ne bodo zanemarljivi in le kratkoročni.

Tabela 5: Rast komponent povpraševanja, v %

	1996	1997	1998	1999
Skupno agregatno povpraševanje	3.4	5.8	4.3	3.6
v tem:				
Tuje povpraševanje (izvoz)	3.3	11.3	5.6	3.8
Domače povpraševanje	3.4	4.4	4.0	3.6

- reprodukcijsko	3.1	3.8	3.7	3.3
- končna potrošnja	2.6	3.5	3.7	3.0
- investicijsko	8.4	11.2	6.7	6.8
Vir: SURS, Ocene nacionalnih računov ZMAR				

Ocenjujemo, da bo tudi rast domačega povpraševanja letos (4.0%) nekoliko nižja kot lani (4.4%). Ob umirjeni rasti plač in drugih prejemkov gospodinjstev in s tem bolj umirjeni rasti zasebne potrošnje (3.2%) v prihodnjem letu pričakujemo nadaljnje umirjanje domačega povpraševanja (okoli 3.6-odstotna rast). Kljub predvidenemu ohranjanju letošnje relativno ugodne investicijske aktivnosti (rast okoli 6.8%) se popravku ocene gospodarske rasti za prihodnje leto ni mogoče izogniti.

V okviru domačega povpraševanja se letos nadaljuje naraščanje investicijskega povpraševanja, pri tem je rast počasnejša kot v preteklih letih. Živahna rast je bila dosežena tako pri investicijah v stroje in opremo kot tudi pri investicijah v gradbene objekte (stanovanja). Podobno rast naj bi zadržali tudi v naslednjem letu. Rast povpraševanja rezidentnih gospodinjstev po proizvodih in storitvah končne potrošnje je v letu 1998 zaostajala za rastjo bruto domačega proizvoda. Ob trdnih normativnih okvirih dohodkovne politike tudi v prihodnjem letu pričakujemo umirjeno rast nacionalnih izdatkov rezidentnih gospodinjstev (realno za 3.3%). Naraščanje izdatkov za državno potrošnjo je letos hitrejše kot v preteklih letih (lani 3.2%, letos 4.6 %). Na osnovi predloga državnega proračuna Republike Slovenije za leto 1999 ocenjujemo, da bo rast državne potrošnje v prihodnjem letu nekoliko nižja (2.3%). Tako bo predvidena rast državne potrošnje na ravni realnih letnih rasti v državah EU v zadnjih letih (za 2 do 3%).

Tabela 6: Izdatkovna struktura bruto domačega proizvoda, v %

Struktura				
	1996	1997	1998	1999
BRUTO DOMAČI PROIZVOD	100.0	100.0	100.0	100.0
Blagovni in storitveni saldo s tujino (izvoz-uvoz)	-1.0	-1.2	-1.3	-1.7
Končna potrošnja in bruto investicije	101.0	101.2	101.3	101.7
- Zasebna potrošnja	57.3	57.1	56.5	56.5
- Državna potrošnja	20.3	20.4	20.5	20.2
- Investicije v osnovna sredstva	22.5	23.5	24.0	24.6
- Spremembe zalog	0.9	0.2	0.3	0.4

Vir: SURS, Ocene nacionalnih računov ZMAR.

Izdatki za domačo končno porabo že od leta 1995 presegajo ustvarjeni bruto domači proizvod. Presežki v menjavi storitev tudi letos ne bodo zadoščali za pokritje blagovnega primanjkljaja, ocenjujemo, da bo skupni saldo izvoza in uvoza proizvodov in storitev negativen tudi letos (-1,3% BDP). V strukturi končne porabe bruto domačega proizvoda se v letu 1998 zmanjšuje delež zasebne porabe (za 0.6 odstotne točke), največ so pridobile investicije v stalna sredstva (0.5 odstotne točke), udeležbo v bruto domačem proizvodu pa so nekoliko povečali tudi izdatki za državno potrošnjo (za 0.1 odstotne točke). Ob nadaljnji izgradnji cest v prihodnjem

letu pričakujemo 6.8-odstotno realno rast investicij. To bi pomenilo, da se bo delež investicij v bruto domačem proizvodu v letu 1999 povečal na 24.6%.

Zaradi pozitivnega salda faktorskih dohodkov in tekočih transferjev je bil bruto nacionalni razpoložljivi dohodek lani za 1.3 odstotne točke večji od bruto domačega proizvoda. Pozitiven saldo dohodkov in tekočih transferjev (v višini 1.3% bruto domačega proizvoda) pričakujemo tudi letos in v prihodnjem letu. Po pokritju nacionalne končne porabe je bruto nacionalno varčevanje v letu 1997 znašalo 23.8% bruto domačega proizvoda, letos pa naj bi se po ocenah povečalo na 24.3%. Raven varčevanja bo predvidoma zadoščala za pokritje domačih investicij. Bruto nacionalno varčevanje naj bi se v prihodnjem letu še nekoliko povečalo. Udeležba te ključne makroekonomske kategorije v bruto domačem proizvodu, od katere je odvisen predvsem bodoči gospodarski razvoj, naj bi se v letu 1999 ponovno povečala (na 24.6% bruto domačega proizvoda). Takšna raven varčevanja bi omogočila financiranje investicij v stalna sredstva, ki naj bi naslednje leto realno porasle za 6.8% ob skromnem neto zadolževanju v tujini.

4.3. STROŠKOVNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Nadaljevanje pozitivnih premikov

Pozitivni premiki so bili v preteklih treh letih doseženi v **stroškovni strukturi BDP**. Zaradi znižanja stopnje obveznega prispevka delodajalcev za socialno varnost zaposlenih in zaradi zaostajanja nominalne rasti skupne mase bruto plač in drugih stroškov dela za nominalno rastjo bruto domačega proizvoda, se je delež skupnih stroškov dela (sredstev za zaposlene) v bruto domačem proizvodu močno znižal (od 57.2% v letu 1995 na 52.7% v letu 1998). S 1. julijem 1999 bo predvidoma uveden davek na dodano vrednost, ocena prihodkov iz naslova davka na dodano vrednost temelji na modelskih izračunih (Bole, 1998) in metodoloških prilagoditvah, ki izhajajo iz sistema prikazovanja posameznih kategorij v nacionalnih računih. Delež davkov na proizvode in storitve v bruto domačem proizvodu naj bi se povečal od 14.1% v letu 1998 na 14.5% v letu 1999, kar povezujemo s pričakovanim zmanjšanjem davčne evazije zaradi uvedbe davka na dodano vrednost. Ob zmanjševanju carin in uvoznih dajatev se je njihov delež v bruto domačem proizvodu znižal s 3.5% v letu 1995 na 1.4% v letu 1998. Zniževanje carin in uvoznih dajatev je predvideno tudi v prihodnjem letu (realno za 12%) zaradi izvajanja pridružitvenega sporazuma z EU in drugih prostocarinskih sporazumov.

Tabela 8: Stroškovna struktura bruto domačega proizvoda, v %

	1996	1997	1998	1999
1. SREDSTVA ZA ZAPOSLENE (1 = 1a+1b)	54.8	53.5	52.7	51.9
1a plače in prejemki	47.6	47.1	46.4	45.6
1b delodajalčevi soc. Prispevki	7.3	6.3	6.3	6.2
2. NETO DAVKI NA PROIZVODNJO IN UVOZ	15.3	14.9	15.3	15.6
3. BRUTO POSLOVNI PRESEŽEK (3 = 3a+3b)	19.0	20.9	21.3	21.6
3a poraba stalnega kapitala	16.3	16.2	16.3	16.6
3b neto poslovni presežek	2.8	4.8	5.0	5.0
4. BRUTO RAZNOVRSTNI DOHODEK (4 = 4a+4b)	10.8	10.7	10.8	11.0
4a poraba stalnega kapitala	1.8	1.8	1.8	1.9

4b neto raznovrstni dohodek	9.0	8.9	9.0	9.1
5. BRUTO DOMAČI PROIZVOD (5 = 1+2+3+4)	100.0	100.0	100.0	100.0

Vir: SURS 1996, 1997; ocena ZMAR: 1998, 1999.

V drugi polovici leta 1996 uvedeni davek na plačilno listo po metodologiji nacionalnih računov (SNA) ni element sredstev zaposlenih, ampak se vključuje med druge davke na proizvodnjo. Učinek sprejete politike prestrukturiranja davčnih virov v korist razbremenjevanja stroškov dela se tako kaže v porastu deleža drugih davkov na proizvodnjo. Zaradi zaostajanja dinamike stroškov dela za dinamiko rasti bruto domačega proizvoda in zaradi zmanjševanja carin in uvoznih dajatev se je v zadnjih treh letih v primarni delitvi bruto domačega proizvoda postopoma izboljševal položaj lastnikov kapitala in organizatorjev proizvodnje. Delež bruto poslovnega presežka kot dohodka lastnikov kapitala in organizatorjev proizvodnje iz primarne delitve bruto domačega proizvoda se je povečal od 17.1 % leta 1995 na 21.3% leta 1998.

Ob upočasneni rasti plač bi se pozitivni premiki v stroškovni strukturi nadaljevali tudi v prihodnjem letu. Delež sredstev zaposlenih naj bi se namreč znižal na 51.9% bruto domačega proizvoda.

5. MEDNARODNA KONKURENČNOST IN EKONOMSKI ODNOSI S TUJINO

5.1. MEDNARODNA KONKURENČNOST - Poslabšanje konkurenčnosti slovenskih predelovalnih dejavnosti v letih 1998 in 1999

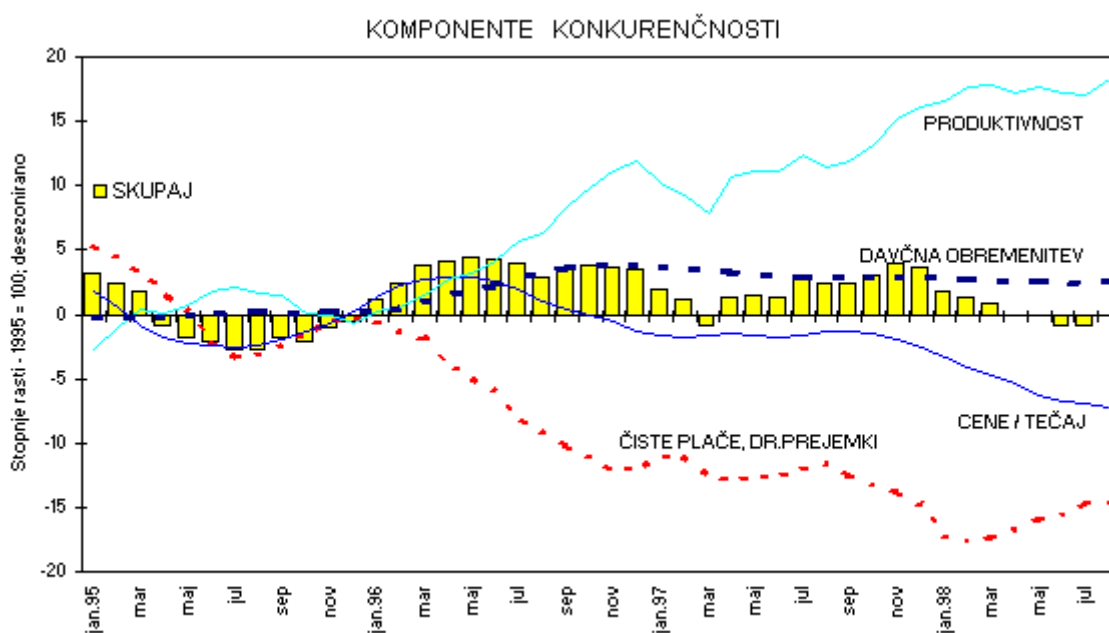
Letos in prihodnje leto se bo **cenovna in stroškovna konkurenčnost** slovenskih predelovalnih dejavnosti **na domačem in tujih trgih poslabšala**. Tolar, ki je do košare valut med lanskim septembrom in letošnjim majem bolj ali manj neprekinjeno realno apreciral (merjeno z relativno inflacijo kar za 6.9%), je junija in julija po intervencijah Banke Slovenije sicer depreciral (za 1.5%), vendar pa se je realna apreciacija avgusta in septembra ponovno nadaljevala. Septembra je bil tako tolar za 4.6% krepkejši kot decembra lani; v prvih devetih mesecih skupaj glede na primerljivo lansko obdobje pa za 3.6%.

V avgustu je bila **cenovna konkurenčnost** slovenskih predelovalnih dejavnosti **v primerjavi s Hrvaško slabša kot decembra lani** (tolar se je v razmerju do hrvaške kune realno okreplil za 3.5%), povprečje osmih mesecev pa še kaže na raven, ki je primerljiva z lansko. **Cenovna konkurenčnost** slovenskih predelovalnih dejavnosti **v primerjavi z državami CEFTA** se v tem obdobju ni poslabšala, v primerjavi z decembrom lani je bila letos celo **nekoliko boljša** (realna deprecijacija tolarja do valut držav CEFTA za 0.9%). Relativno visoka, 6.7-odstotna medletna rast produktivnosti dela v povprečju prvih osmih mesecev je bila v veliki meri posledica lanske pospešene rasti v drugi polovici leta, saj je produktivnost dela letos bolj ali manj stagnirala na februarjski ravni (avgusta je bila po desezoniranih podatkih za 1.9% višja kot decembra). Realni stroški dela na zaposlenega so bili zaradi trendnega upadanja od aprila do avgusta le za 1.2% višji kot decembra, v povprečju prvih osmih mesecev pa so bili zaradi trendnega naraščanja med lanskim septembrom in letošnjim marcem za 3.6% višji kot v enakem obdobju lani. Stroški dela na enoto proizvoda v košari valut so bili tako avgusta za 3.8% višji kot decembra lani, v prvih osmih mesecih pa so bili v primerjavi z enakim obdobjem lani v povprečju višji za 1.2%, brez upoštevanja istočasnega padca stroškov dela na

enoto proizvoda pri pomembnejših trgovinskih partnericah (po dosegljivih ocenah za približno 0.7%).

Glede na ocenjena gibanja do konca leta bo znižanje cenovne in stroškovne konkurenčnosti v letu 1998 predvsem posledica močne okrepitve tolarja (merjeno z relativno inflacijo za 3.7%), saj bo realna rast stroškov dela na zaposlenega (3.4%) zaostajala za rastjo produktivnosti dela (5.3%). Hkrati pa se stroški dela na enoto proizvoda v predelovalnih dejavnostih pomembnejših trgovinskih partnerjev znižujejo. Rast relativnih stroškov dela na enoto proizvoda v košari valut bo ob predvideni rasti produktivnosti dela 4-odstotna. Ocenjena nižja rast relativnih cen izvoženega blaga v primerjavi z rastjo relativnih stroškov dela na enoto proizvoda v slovenskih predelovalnih dejavnostih kaže, da se bo v letu 1998 v primerjavi s pomembnejšimi trgovinskimi partnerji (OECD 7) **znižala tudi profitabilnost slovenskega izvoza blaga**.

Viri podatkov: BS, SURS, APP, preračuni ZMAR. Opomba: rast pomeni izboljšano konkurenčnost.

Slabšanje cenovne in stroškovne konkurenčnosti se bo v letu 1999 po oceni nadaljevalo.

Apresiasi tolarja bo predvidoma sicer nekoliko manjša kot letos (okoli 2.6-odstotna), vendar še vedno večja od zaostajanja realne rasti stroškov dela na zaposlenega, ki bodo po oceni realno višji za okoli 3%, za rastjo produktivnosti, ki bo po oceni znašala okoli 4%. Ob predpostavki, da bodo ostali stroški dela na enoto proizvoda pri pomembnejših trgovinskih partnerjih na letošnji ravni, znaša ocena povečanja relativnih stroškov dela na enoto proizvoda v košari valut slovenskih predelovalnih dejavnostih v letu 1999 okoli 3.4%.

5.2. IZVOZNO-UVOZNI TOKOVI IN PLAČILNA BILANCA - Umiritev svetovnih trgovinskih tokov in gospodarske rasti bo predvidoma v letu 1999 upočasnila rast slovenskega izvoza

Mednarodna menjava je tudi v letu 1998 pomemben dejavnik gospodarske rasti v Sloveniji. Kljub najnovejšim znižanim ocenam realnih stopenj rasti uvoza blaga naših najpomembnejših zunanjetrговinskih partneric, ki so odsev svetovne finančne krize (IMF, 1998b; LINK, 1998), ta letos še ne bo bistveno vplivala na rast slovenskih izvoznih trgov. Ocena realne rasti uvoza sedmih najpomembnejših trgovinskih partneric se je s spomladanske

ocene o 6.3-odstotni rasti v letu 1998 v jesenskih ocenah znižala na 5%. Nadaljnje umirjanje svetovnih trgovinskih tokov, kot posledica finančne krize in svetovne recesije, se pričakuje v letu 1999. Po ocenah Evropske komisije (glej EC, 1998, str. 3) se bo realna rast uvoza evropske petnajsterice znižala s 7.9%, kolikor naj bi znašala v letu 1998, na 5.9% v letu 1999.

Skupni **izvoz** blaga se je v **prvih osmih mesecih letos** v primerjavi z enakim obdobjem lani realno povečal za 9.4%, **uvoz** blaga pa za 9.1%. V namenski strukturi blagovne menjave najhitreje naraščata izvoz in uvoz proizvodov za investicije in proizvodov za vmesno porabo. Izvoz proizvodov za investicije se je v primerjavi z enakim obdobjem lani realno povečal za 10.6%, izvoz proizvodov za vmesno porabo za 11.3% in izvoz proizvodov za široko porabo za 7.1%. V strukturi blagovne menjave po standardni mednarodni trgovinski klasifikaciji se je realno najbolj povečal izvoz strojev in transportnih naprav (za 15.5%) in izvoz kemičnih izdelkov (za 10.5%). V prvih osmih mesecih letos je izvoz vseh industrijskih proizvodov predstavljal 93.2% vrednosti celotnega slovenskega izvoza. Skupni izvoz blaga, izražen v tekočih USD se je v primerjavi z enakim obdobjem lani povečal za 6.8%, skupni uvoz blaga pa je nominalno večji za 4.2%.

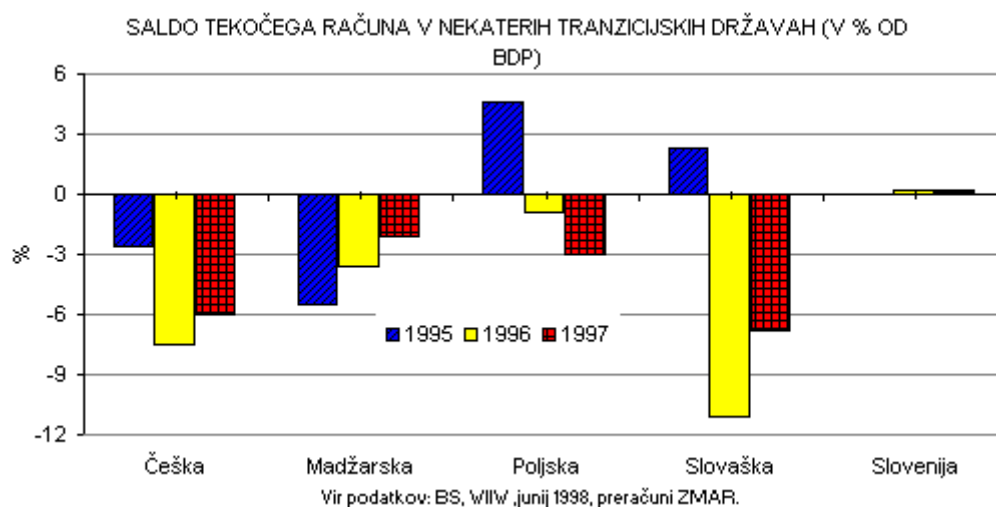
Menjava z državami EU se je v prvih osmih mesecih letos v primerjavi z enakim obdobjem lani realno povečala za 10.4%. Izvoz blaga je realno porasel za 9.3%, uvoz blaga pa za 11.5%. Na hitrejšo rast uvoznih blagovnih tokov iz EU je, poleg realne apreciacije domače valute, vplivalo tudi postopno zniževanje carin za uvoz industrijskih proizvodov iz držav EU. Carine so se 1. januarja 1998 znižale na 30% osnovne carinske dajatve, s 1. januarjem 1997 pa je bilo po Evropskem sporazumu o pridružitvi med Slovenijo in EU določeno znižanje carin na 55% osnovne carinske dajatve. Z državami EU smo v prvih osmih mesecih realizirali 64.5% skupnega izvoza blaga, kar je enako kot v prvih osmih mesecih lani. Delež uvoza blaga iz držav EU se je povečal za 1.6 odstotne točke in je znašal 68.6% skupnega uvoza blaga. Zunanjetrgovinski primanjkljaj z državami EU se je v primerjavi z enakim obdobjem lani povečal za 36 milijonov USD in je znašal 708.4 milijona USD. V blagovni menjavi z našo najpomembnejšo zunanjetrgovinsko partnerico Nemčijo, s katero realiziramo četrtno blagovne menjave, se je tradicionalni presežek v blagovni menjavi znižal za 20 milijonov USD, in sicer na 316 milijonov USD. Od evropske petnajsterice smo v prvih osmih mesecih letos zabeležili zunanjetrgovinski presežek še z Dansko in Grčijo, vendar pa je blagovna menjava z omenjenima državama majhna (okoli 1% celotne slovenske blagovne menjave). Z državami CEFTA se je zunanjetrgovinski primanjkljaj v primerjavi z enakim obdobjem lani zmanjšal za 56.8 milijonov USD in je znašal 89.6 milijonov USD. Blagovna menjava z državami bivše Jugoslavije stagnira (15.6% delež izvoza in 6% delež celotnega uvoza). Kljub temu pa se je zunanjetrgovinski presežek s temi državami povečal za 25.8 milijona USD in je znašal 512.8 milijona USD. V izvozu v države bivše Jugoslavije več kot 76% predstavljajo industrijski proizvodi, na uvozni strani pa izstopajo kmetijski proizvodi, ki predstavljajo okoli 45% uvoza iz teh držav.

Izvoz storitev se je v prvih osmih mesecih letos v primerjavi z enakim obdobjem lani realno povečal le za 0.5%. Izvoz transporta, na katerega je spodbudno vplival tudi realni porast blagovnega dela tekočih transakcij, je realno porasel kar za 21.3%. Zaradi manjšega odkupa tuje gotovine in čekov in manjše prodaje blaga tujcem v carinskih skladiščih in prostocarinskih prodajalnah je turistični devizni priliv realno upadel za 7%. V strukturi izvoza storitev je delež tradicionalnih storitev (turizem in transport) predstavljal 81.6% celotnega storitvenega izvoza in se v primerjavi z enakim obdobjem lani ni spremenil. Presežek v storitveni menjavi je zadoščal za pokritje 70% blagovnega primanjkljaja. S postopnim zniževanjem blagovnega primanjkljaja in večjimi prilivi v menjavi storitev v juniju, juliju in

avgustu, je bil **tekoči račun plačilne bilance v osmih mesecih letos** približno izravnal (-2.5 milijona USD). Lani v enakem obdobju pa je saldo tekočih transakcij izkazoval primanjkljaj v višini 96.8 milijonov USD.

Kapitalski in finančni račun plačilne bilance v prvih osmih mesecih letos izkazuje neto odliv kapitala v višini 103.6 milijona USD (lani v enakem obdobju neto priliv v vrednosti 80.5 milijona USD). Vrednost tujih neposrednih naložb je v prvih osmih mesecih letos znašala 144.7 milijona, skoraj dve tretjini priliva pa je bilo nakazano za dokapitalizacijo enega samega podjetja. Nižji je tudi pritok kapitala iz naslova portfolio naložb, na katerega vplivajo manjše naložbe tujcev v delnice naših podjetij. V prvih osmih mesecih letos so tujci nakupili za 28.2 milijona lastniških vrednostnih papirjev. Na neto odliv kapitala so v večji meri vplivali tudi komercialni krediti. Poraslo je predvsem kratkoročno komercialno kreditiranje naših podjetij, in sicer za 221.7 milijonov USD (kreditiranje izvoza blaga in predplačila za uvoz). Zaradi postopnega nižanja domačih obrestnih mer za dolgoročne kredite, se zadolženost naših podjetij v tujini zmanjšuje. V prvih osmih mesecih letos je znašala 138 milijonov USD, kar je za 23% manj kot lani v enakem obdobju. Skupne devizne rezerve so konec septembra znašale 4,791.2 milijonov USD. Stopnja pokritosti celotnega zunanjskega dolga z deviznimi rezervami pa je bila konec septembra 0.982.

Na osnovi predvidenih gibanj izvoza in uvoza v obdobju do konca leta ocenjujemo, da bo v **letu 1998** izvoz blaga realno porasel za okoli 6.5%, uvoz blaga pa za 6.9%. Upošteva se padec povprečnih dolarških izvoznih cen za 1.3% in uvoznih cen za 2.4%, ki vključujejo spremembe v tujih domicilnih cenah in učinke medvalutnih sprememb, bo izvoz blaga nominalno večji za 4.9%, uvoz blaga pa za 4.6%. Hitrejša rast uvoznih blagovnih tokov od izvoznih in porast blagovnega primanjkljaja sta bila napovedana že spomladi, vendar bo, kot kaže, blagovni primanjkljaj nekoliko manjši. **Zunanjetrgovinski primanjkljaj** bi tako letos znašal okoli **780 milijonov USD**, kar je približno toliko kot lani. Ob predvidenem nominalnem povečanju izvoza storitev za 4.7% bi presežek v menjavi storitev znašal 525 milijonov USD, kar je za 65 milijonov USD manj kot lani. Manjši presežek v storitveni menjavi je v glavnem posledica nižjih prilivov od turizma. **Saldo tekočega dela plačilne bilance** bi po ocenah izkazoval **primanjkljaj v višini 5 milijonov USD**.

Najnovejše ocene gospodarske rasti v svetu in v državah EU za prihodnje leto kažejo na upočasnitev rasti. Upočasnjeno gospodarsko rast bo spremljala upočasnjena realna rast uvoza blaga s strani naših najpomembnejših trgovinskih partneric. Dogajanja v državah EU bodo

predvidoma vplivala na umiritev rasti slovenskega izvoza. Ob 4.5-odstotni rasti naših izvoznih trgov (realna rast uvoza blaga sedmih najpomembnejših trgovinskih partneric iz OECD) ocenjujemo, da se bo slovenski **izvoz blaga realno povečal za okoli 4%**. Ob predpostavki, da se bo uvoz blaga realno povečeval nekoliko hitreje (za 4.3%), se bo **zunanjetrgovinski primanjkljaj v letu 1999** v primerjavi z letom 1998 povečal za 120 milijonov USD in bo dosegel **okoli 900 milijonov USD**. Presežek pri tradicionalnih storitvah bi po ocenah omogočil rahlo povečanje skupnega presežka v storitveni menjavi. Ta naj bi ob 2.6-odstotni realni rasti izvoza storitev in 3.5-odstotni realni rasti uvoza storitev po ocenah znašal 540 milijonov USD. **Primanjkljaj na tekočem računu plačilne bilance** pa bi znašal **80 milijonov USD ali 0.4% bruto domačega proizvoda**.

5.3. NEPOSREDNE TUJE NALOŽBE - Po hitri rasti prilivov neposrednih tujih investicij v Slovenijo v letu 1997 letos zatišje

V svetu smo priča stalnemu in rekordno hitremu povečevanju prilivov neposrednih tujih investicij (v nadaljevanju NTI). V obdobju 1992-1997 **so se tokovi NTI podvojili** (na 400 milijard USD). Delež tokov NTI v bruto domačem proizvodu se je povečal od 1.0% v 1980 na 2.3% v 1996; delež celotne vrednosti NTI v bruto domačem proizvodu pa se je v tem obdobju povečal od 10% na 21%. Vse to priča o rastoči internacionalizaciji (globalizaciji) in rastočem pomenu NTI za integracijo svetovnega gospodarstva. Leto 1997 je bilo leto, ko so tokovi NTI ponovno dosegali rekordne vrednosti. Po podatkih UNCTAD-a so svetovni tokovi NTI v 1997 prvič presegli 400 milijard USD z izgledi nadaljnjega povečanja v letu 1998. Lansko leto so odlivi NTI dosegli 424 milijard USD, prilivi NTI pa 400 milijard USD (v primerjavi s 333 milijard USD in 338 milijard USD v letu 1996).

Kljub različni ekonomski situaciji v posameznih državah so tokovi NTI v 1997 dosegli rekordne ravni v vseh posameznih skupinah držav. Razvite države so v tujini neposredno investirale 359 milijard USD (27% več kot v letu 1996) in pritegnile 233 milijard USD NTI (19% porast). Prilivi v države v razvoju so bili večji za 15% in so dosegli 149 milijard USD, odlivi pa so porasli za 24% in dosegli 61 milijard USD. Najbolj so se povečali tokovi NTI v državah Srednje in Vzhodne Evrope; prilivi so se povečali za 44% in dosegli 19 milijard USD, odlivi pa so se več kot potrojili in dosegli 3 milijarde USD. Pozitivni trendi se nadaljujejo tudi v letu 1998.

Države v tranziciji kot celota se torej vedno uspešneje vključujejo v mednarodne tokove neposrednega tujega investiranja. Kaj pa Slovenija? Stanje NTI v Sloveniji se je leta 1997 povečalo za 9.6% (od 1,934.3 milijona USD leta 1996 na 2,119.7 milijona USD leta 1997), kar je manj kot v večini drugih držav v tranziciji. Po drugi strani pa je v Sloveniji leta 1997 prišlo do 72.5-odstotnega povečanja letnega priliva NTI (od 185.5 milijona USD v letu 1996 na 320 milijonov USD v letu 1997), kar je več kot je znašalo povprečno povečanje prilivov NTI v države Srednje in Vzhodne Evrope (44%).

Tabela 9: Pomen neposrednih tujih investicij v izbranih državah v tranziciji; stanje 1997

	Vrednost NTI (v milijonih USD)	NTI v % od BDP	NTI v % od bruto investicij	NTI per capita (v USD)
Češka	6,763	13.0	42.5	656

Madžarska	17,529	39.3	193.1	1,730
Poljska	15,305	11.5	63.5	396
Slovaška	1,410	7.2	18.7	262
Slovenija	2,400	13.7	59.6	1,208
Bolgarija	1,252	12.5	110.6	149
Romunija	3,400	9.8	63.6	151
Vir: WIIW (1998c)				

Ne glede na to, da Dunajski inštitut za mednarodne primerjave (WIIW) v tabeli nekoliko precenjuje stanje NTI v Sloveniji (podatek WIIW precenjuje uradni podatek Banke Slovenije za 13,2%) in verjetno nekoliko podcenjujejo stanje NTI predvsem na Poljskem (po podatkih poljske Agencije za tuja vlaganja je stanje NTI koncem leta 1997 že preseгло 20 milijard USD) in Češkem, se Slovenija na prvi pogled v družbi drugih držav v tranziciji lani ni odrezala slabo. Po podatkih WIIW je Slovenija po deležu NTI v BDP (stanje NTI koncem 1997) in po NTI na prebivalca takoj za Madžarsko na drugem mestu med državami v tranziciji. Nižje je po deležu NTI v bruto investicijah, kar pa je predvsem posledica skromnih domačih investicij v drugih državah (predvsem v Bolgariji in Romuniji).

Povsem drugačna je slika **leta 1998**, saj je **priliv NTI v Slovenijo letos bistveno manjši** kot lani, čeprav NTI v druge države v tranziciji pospešeno naraščajo tudi letos. Na primer, na Poljskem so tuji investitorji v prvi polovici leta 1998 neposredno investirali več kot 5 milijard USD, kar je dvainpolkrat več kot v istem obdobju lani. Priliv NTI v Slovenijo je v prvih sedmih mesecih letos znašal 141.2 milijona USD, v enakem obdobju lani pa kar 224.8 milijona USD. Če odštejemo še priliv iz ene same velike, že lani sklenjene pogodbe, so v prvih sedmih mesecih letos znašali prilivi NTI v Slovenijo manj kot 50 milijonov USD, kar je zanemarljivo malo.

Navkljub ne ravno neugodnim kazalcem o NTI v Slovenijo do konca leta 1997 je dejansko situacijo precej skromnih NTI v Slovenijo doslej prikrivalo občasno sklepanje za Slovenijo relativno velikih projektov tujih akvizicij. Takoj ko v določenem letu takega projekta ni, se letni priliv NTI drastično zmanjša. Letos se je temu očitno pridružilo tudi splošno zmanjšanje interesa tujih investorjev za Slovenijo, saj so prilivi NTI v vseh posameznih mesecih (razen v juliju, ko je prišel že omenjeni velik priliv) bistveno nižji kot v istih mesecih lanskega leta. O razlogih za takšne trende se v javnosti pogosto razpravlja. Če pustimo ob strani majhnost slovenskega trga, ki bo vedno važna, vendar s članstvom v EU zmanjšana ovira za ("greenfield") NTI, so razlogi za sorazmerno skromne NTI v Slovenijo predvsem štirje: (i) Nedokončana tranzicija v smislu nedokončanega pravnega okvira ekonomskega delovanja in diskriminacije v korist določenih kategorij podjetij. Ta povečuje stroške vzpostavljanja in delovanja podjetja v najširšem smislu. (ii) Problemi z zagotovitvijo poslovnih prostorov in zemljišč za poslovno, predvsem proizvodno aktivnost. (iii) Privatizirana podjetja, še zlasti s prevladujočim notranjim lastništvom, očitno še niso v večji meri pristopila k vsestranskemu prestrukturiranju svojih dejavnosti, saj bi to v veliko večji meri kot doslej vodilo v iskanje strateških tujih partnerjev. To še prav posebej velja za t.i. globalne panoge. (iv) Dvoumni signali o odnosu slovenske države do NTI, saj ob deklarativni podpori NTI v posameznih konkretnih primerih pogosto prevlada odklonilen odnos.

6. INVESTICIJE - Zmerna rast se nadaljuje

Po realnem upadanju investicij v obdobju 1988-1992 smo v obdobju od leta 1993 do leta 1995 beležili zelo visoke stopnje rasti (13.4-odstotna povprečna realna rast), ki so bile posledica potrebnega prestrukturiranja gospodarstva in pričetka izgradnje gospodarske infrastrukture. **V zadnjih treh letih se je rast investicij umirila**, je zmerna in stabilna (več kot 7-odstotna povprečna realna rast). Ocenjujemo, da se bodo investicije letos realno povečale za okoli 6.7%, s tem bi se njihov delež v bruto domačem proizvodu povečal na 24%. Ob podobni (6.8-odstotni) rasti tudi v prihodnjem letu bi delež investicij v osnovna sredstva v bruto domačem proizvodu dosegel 24.6%.

Hitro rast naložb so v zadnjih treh letih zabeležile tudi nekatere druge uspešne tranzicijske države: na primer na Poljskem 20.5-odstotno, na Madžarskem 4-odstotno, na Češkem pa so po povprečni 15-odstotni realni rasti v letih 1994-1996 lani zabeležili 5-odstotni realni padec (EBRD; 1998). Investicije na Češkem predstavljajo več kot 30% bruto domačega proizvoda.

Edini razpoložljiv mesečni indikator investicijske aktivnosti, ki sicer ni povsem zanesljiv, kaže na rast plačil za investicije. V devetih mesecih letos plačila za investicije realno za 7% presegajo plačila v enakem obdobju lani. Plačila za investicije so se najbolj povečala v dejavnostih kmetijstva, prometa in gradbeništva, najnižjo rast pa so zabeležili v oskrbi z elektriko, plinom in vodo. V predelovalnih dejavnostih, ki so v prvih devetih mesecih letos opravile 14% vseh plačil, je bila zabeležena 4-odstotna realna rast plačil. Na osnovi višine posameznih zneskov izplačil lahko sklepamo, da podjetja (z izjemo nekaterih večjih uspešnih podjetij) investicijska sredstva pretežno namenjajo obnovam, adaptacijam, manjšim nakupom opreme, novogradnje pa so zelo redke. Za več kot tretjino višji obseg plačil v prometu, skladiščenju in zvezah je posledica investicij v železniško in telekomunikacijsko infrastrukturo. Dinamika plačil za izgradnjo avtocestnega omrežja se je letos umirila, precej manjše pa so tudi investicije pošte. Investicije v gospodarsko infrastrukturo po ocenah letos ne bodo zabeležile nadpovprečne rasti. Nadpovprečna (več kot 6.7-odstotna) rast bo po ocenah zabeležena le pri investicijah v prometno infrastrukturo, predvsem v železnice.

Na sorazmerno živahno investicijsko aktivnost kažejo tudi podatki o uvozu investicijskih dobrin, ki je v prvih osmih mesecih realno za 17% večji kot v enakem obdobju lani. Živahna pa je tudi proizvodnja investicijskih dobrin. Posredni indikatorji (vrednost opravljenih gradbenih del) kažejo na oživitev stanovanjske gradnje. K temu je prispevalo znižanje obrestnih mer. Povprečne deklarirane realne obrestne mere bank za dolgoročna posojila za stanovanjsko gradnjo so namreč letos za tretjino nižje (v septembru letos: 6.4%) kot lani (v septembru lani: 9.4%). Znižale pa so se tudi obrestne mere za dolgoročna posojila gospodarstvu, kar lahko prispeva k pospešitvi investicijske aktivnosti.

Analiza investicijske aktivnosti podjetij po lastniških strukturah pokaže, da podjetja s prevladujočim notranjim lastništvom investirajo manj kot podjetja v večinski tuji lasti. Relativno dosti v svojo prihodnost vlagajo tudi novo ustanovljena privatna domača podjetja (Simoneti, Rojec, Rems, 1998). **Skromne investicije** so resen problem, saj so deloma tudi **indikator počasnosti prestrukturiranja** in izgubljanja konkurenčnosti. Razloge za skromne investicije pa lahko iščemo predvsem v: (i) odsotnosti jasnih lastnikov, (ii) pomanjkanju investicijskih priložnosti oz. povezav s tujimi strateškim partnerji, (iii) visokih stroških in omejenem dostopu do virov financiranja (Ibidem, str. 18).

7. ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST - Zaustavljen trend upadanja zaposlenosti

V letu 1998 se nadaljuje nihajoča **rast zaposlenosti**, ko se število zaposlenih v spomladanskih in jesenskih mesecih nekoliko poveča, v poletnih in zimskih pa zmanjša. Letošnja spomladanska rast zaposlenosti, ki je trajala od februarja do julija, je bila večja kot lani. Povečan priliv med brezposelne zaradi izgube dela v septembru pa je lahko znak za stagnacijo zaposlenosti v jesenskih mesecih. Kljub temu ocenjujemo, da bo število delovno aktivnih v Sloveniji letos **za okoli 0.5%** večje, kot je bilo lani. Ob 4-odstotni rasti bruto domačega proizvoda bi to pomenilo okoli 3.5-odstotno rast globalne produktivnosti dela, kar je nekoliko manj kot lani.

Za razliko od prejšnjih let, ko je število zaposlenih v podjetjih in organizacijah v povprečju upadalo, močno pa se je povečevalo število samozaposlenih in zaposlenih v drobnem zasebnem sektorju, je letos slika nekoliko drugačna. Zaposlenost v podjetjih in organizacijah kaže rahlo tendenco rasti, število samostojnih podjetnikov in oseb, ki opravljajo samostojno poklicno dejavnost, upada že skoraj eno leto, število pri njih zaposlenih oseb pa letos narašča počasneje kot v preteklih letih. Čeprav se je število zaposlenih v tem sektorju v obdobju tranzicije skoraj podvojilo (v juliju 1998 je znašalo 61,377), pa še vedno zaposluje manj kot v razvitih evropskih državah.

Letos se je upadanje skupnega števila zaposlenih v predelovalnih dejavnostih ustavilo. Še vedno močno upada v proizvodnji naftnih derivatov (od decembra 1997 do avgusta 1998 za 6.3%), proizvodnji pohištva in drugih predelovalnih dejavnostih (-5.3%), obdelavi in predelavi lesa (-5.2%) ter proizvodnji papirja, vlaknin in založništvu (-2.7%), narašča pa v proizvodnji kemikalij in kemičnih izdelkov (+1.9%), strojev in naprav (+2.6%), električne in optične opreme (+2.4%), vozil in plovil (+4.0%) ter še posebej v proizvodnji izdelkov iz gume in plastičnih mas (za 11.0 %). Narašča tudi v kmetijstvu, v gradbeništvu ter v proizvodnji kamna in peska; v dejavnostih oskrbe z elektriko, plinom, vodo itd. pa upada. Na področju storitev letos ponovno upada število zaposlenih v trgovini in gostinstvu, v drugih storitvah narašča, najbolj na področju finančnega posredništva. Povprečno število zaposlenih v javni upravi pa letos, verjetno prvič po letu 1992, ne bo večje kot v preteklem letu. Trenutno ima tendenco upadanja.

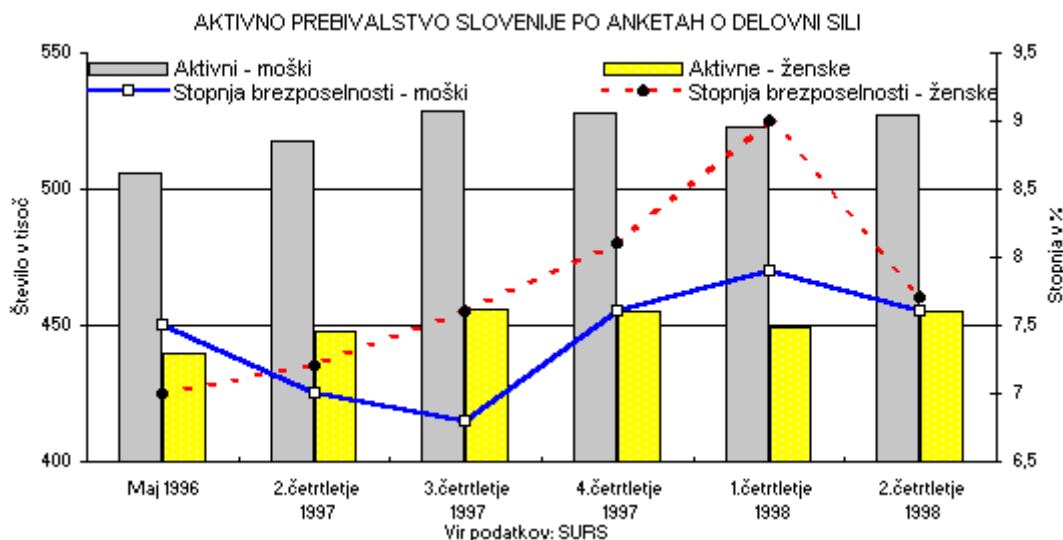
Nižji padec zaposlenosti v predelovalni industriji pomeni letos tudi nižjo rast produktivnosti dela. Ocenjujemo, da se bo produktivnost v predelovalnih dejavnostih letos povečala za 5.4% (lani povečanje za 6.9%). Nekoliko nižja kot lani je letos tudi rast globalne produktivnosti dela. Ob predpostavki, da bi se produktivnost v prihodnjem letu povečala za okoli 3 1/4%, lahko podobno **povečanje zaposlenosti** kot letos pričakujemo **tudi v prihodnjem letu**, tj. rast za okoli 0.5%.

Povprečno **število registriranih brezposelnih bo letos** ostalo na približno enaki ravni kot lani, to je nekaj čez 125 tisoč oseb, kar predstavlja **14.4% aktivnega prebivalstva**. Zaposlovanje brezposelnih je letos nekoliko večje kot lani (v prvih devetih mesecih je bilo vključenih v zaposlitev 43,000 brezposelnih ali 2.8% več kot v istem obdobju lani), priliv v brezposelnosti zaradi izgube dela pa približno enak. Analiza tokov oblikovanja aktivnega prebivalstva kaže, da tako kot lani tudi letos poteka precejšen del zaposlovanja mimo zavodov za zaposlovanje. Priliv iz šol med brezposelne je letos nekoliko večji kot lani. V septembru letos sprejete spremembe Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti bodo verjetno prinesle povečano čiščenje evidenc registriranih brezposelnih. Zato lahko letos do konca leta pričakujemo najprej običajen sezonski porast, nato pa zmanjšanje števila brezposelnih na slabih 125 tisoč ali 14.3% aktivnega prebivalstva. **Za prihodnje leto** predvidevamo, da bi bila **brezposelnost** (ob običajnih sezonskih nihanjih) **nekoliko nižja** kot

letos (okoli 14%), stopnja aktivnosti delovno sposobnega prebivalstva pa bi ostala nespremenjena (63.1%).

Kljub sezonskemu prilivu mladih se struktura brezposelnih še naprej poslabšuje v škodo težje zaposljivim osebam. Delež starejših od 40 let je že dosegel 47%, delež dolgotrajno brezposelnih pa 62%. Delež brezposelnih brez izobrazbe ostaja na ravni okoli 47%, med njimi pa je že 70% brezposelnih več kot eno leto. Primerjava med brezposelnimi in prostimi delovnimi mesti glede na stopnjo izobrazbe ostaja podobna lanski: na eno prosto delovno mesto z višjo ali visoko izobrazbo pride v povprečju okrog 4 registrirano brezposelnih oseb z takšno izobrazbo, na prosto delovno mesto s poklicno ali srednjo izobrazbo okrog 10 brezposelnih s takšno izobrazbo, na nekvalificirana in polkvalificirana prosta delovna mesta pa okrog 15 do 20 brezposelnih brez izobrazbe. Čeprav je polovica prostih delovnih mest razpisana za poklice z nižjo izobrazbeno zahtevnostjo, pa gre pri tem večinoma za razpise za določen čas, ki se za isto delovno mesto med letom lahko tudi ponovijo.

Brezposelnost žensk, ki v začetnem tranzicijskem obdobju v Sloveniji ni predstavljala posebnega problema, se še naprej **povečuje**. Delež žensk med registriranimi brezposelnimi je letos junija že presegel 50%. Stopnja registrirane brezposelnosti žensk, ki je od aprila 1996 stalno višja od brezposelnosti moških, je sedaj okoli 15.5-odstotna, registrirana brezposelnost moških pa ostaja na ravni okoli 13.5%. Stopnja brezposelnosti žensk je zadnji dve leti stalno višja od brezposelnosti moških tudi po podatkih iz anket o delovni sili, ki jih SURS od drugega četrtletja lani opravlja vsako četrtletje. **Stopnja anketne brezposelnosti**, ki z upoštevanjem EUROSTAT-ovih meril omogoča mednarodne primerjave brezposelnosti, je v letu 1997 v povprečju znašala 7.4%, oziroma 7.1% za moške in 7.6% za ženske. V prvem četrtletju letos se je povečala na 8.4%, pri čemer je stopnja brezposelnosti žensk dosegla 9%, moških pa 7.9%. V drugem četrtletju se je stopnja anketne brezposelnosti znižala na 7.7% %, pri čemer je za moške znašala 7.6 in za ženske 7.7%.

Razlika med registrirano in anketno brezposelnostjo je lani in letos nekoliko manjša kot v preteklih letih, vendar še vedno ostaja velika. Med delovno aktivnimi po anketi o delovni sili je okoli 20 tisoč oseb, ki so formalno registrirane kot brezposelne, med registriranimi brezposelnimi pa še vedno okoli 25% takih, ki po mednarodnih merilih (kriteriji v anketi) ne sodijo med aktivno prebivalstvo. Anketni podatki kažejo na sezonska nihanja obsega delovno aktivnega prebivalstva, zlasti števila pomagajočih družinskih članov in občasno zaposlenih

oseb. Zaskrbljujoča pa je visoka stopnja brezposelnosti mladih (okoli 18%), zlasti žensk (okoli 19%).

V letu 1998 je bila uvedena vrsta novosti v aktivni politiki zaposlovanja. Spremembe so skladne s smernicami za oblikovanje nacionalnih politik zaposlovanja v državah EU za leto 1998. Ukrepi aktivne politike zaposlovanja so usmerjeni predvsem k naslednjim ciljnim skupinam: brezposelnim mladim, ki so brez temeljne poklicne izobrazbe oziroma z neustreznimi poklicnimi znanji; brezposelnim osebam, ki so starejše od 40 let; invalidom; prejemnikom denarnega nadomestila in denarne pomoči ter brezposelnim prejemnikom denarnega dodatka pri centrih za socialno delo; zaposlenim v gospodarskih panogah, ki so v procesu prestrukturiranja; ter trajno presežnim delavcem. Izboljšuje se sistem posredovanja dela in sodelovanja z delodajalci, povečuje se program javnih del, ustanavljajo se skladi dela. Spremembe in dopolnitve Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti po eni strani širijo, po drugi pa zastrujejo merila upravičenosti do prejemanja denarnih nadomestil in pomoči za primer brezposelnosti. V obravnavi je tudi predlog zakona o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno, izvajajo se ukrepi za spodbujanje lokalnih zaposlitvenih iniciativ, nadaljuje se vladni projekt pomoči pri revitalizaciji podjetij in aktivnem razreševanju presežnih delavcev in drugo.

Regionalna porazdelitev brezposelnosti se med leti bistveno ne spreminja, saj je pogosto pogojena z gospodarsko strukturo regij. V regijah, kjer je visoka stopnja brezposelnosti značilna že vrsto let (podravska, pomurska, posavska), le-ta bolj ali manj ostaja na enako visoki ravni. Tako ostaja delež brezposelnih v delovno sposobnem prebivalstvu v prvi polovici letos najvišji v podravski regiji, kjer s 14,2% skoraj za polovico presega slovensko povprečje. Nadpovprečen je bil še v pomurski, zasavski, posavski in savinjski regiji. V primerjavi z letom 1997 se je brezposelnost najbolj povečala v zasavski, pomurski, koroški, savinjski in notranjsko-kraški. Najnižjo stopnjo brezposelnosti (5,9-odstotno) pa je imela goriška regija.

Problem brezposelnosti žensk, mladih, nizke izobrazbene strukture brezposelnih in brezposelnih starejših od 40 let, se seveda kaže tudi na regionalnih ravneh. Stopnja brezposelnosti žensk vztrajno narašča v vseh regijah in v večini že presega stopnjo brezposelnosti moških. Letos se je brezposelnost žensk najbolj povečala v posavski, koroški in savinjski regiji, največji delež žensk med brezposelnimi pa ima obalno-kraška regija (56%). Najvišji delež mladih do 26 leta med iskalci zaposlitve beleži pomurska regija (35% vseh brezposelnih), skoraj 30-odstoten pa jih je tudi v zasavski, posavski, goriški in savinjski regiji. Najslabšo izobrazbeno strukturo brezposelnih imata dolenska regija, kjer ima skoraj 60% iskalcev zaposlitve le I. ali II. stopnjo izobrazbe, in pomurska regija, kjer je takšnih iskalcev zaposlitve 57%. Po letu 1995 se je močno povečalo tudi število brezposelnih, ki so starejši od 40 let. Več kot polovica brezposelnih je starejših od 40 let v osrednje - slovenski in gorenjski regiji.

8. PLAČE - Umirjena rast plač

Dohodkovna politika je eno pomembnejših področij, o katerem se dogovarjajo socialni partnerji. Čeprav lani socialni sporazum ni bil sprejet, je bil dogovor o parametrih dohodkovne politike dosežen in vgrajen v Zakon o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač. Dogovor oz. zakon je prispeval k uspešnosti dohodkovne politike v letu 1997 in 1998, kar je pomemben prispevek socialnega partnerstva k makroekonomski

stabilnosti države. V novem socialnem sporazumu bodo morali socialni partnerji doseči soglasje ne samo o dohodkovni politiki, temveč tudi o reformah na področju davčnega, pokojninskega in socialnega sistema.

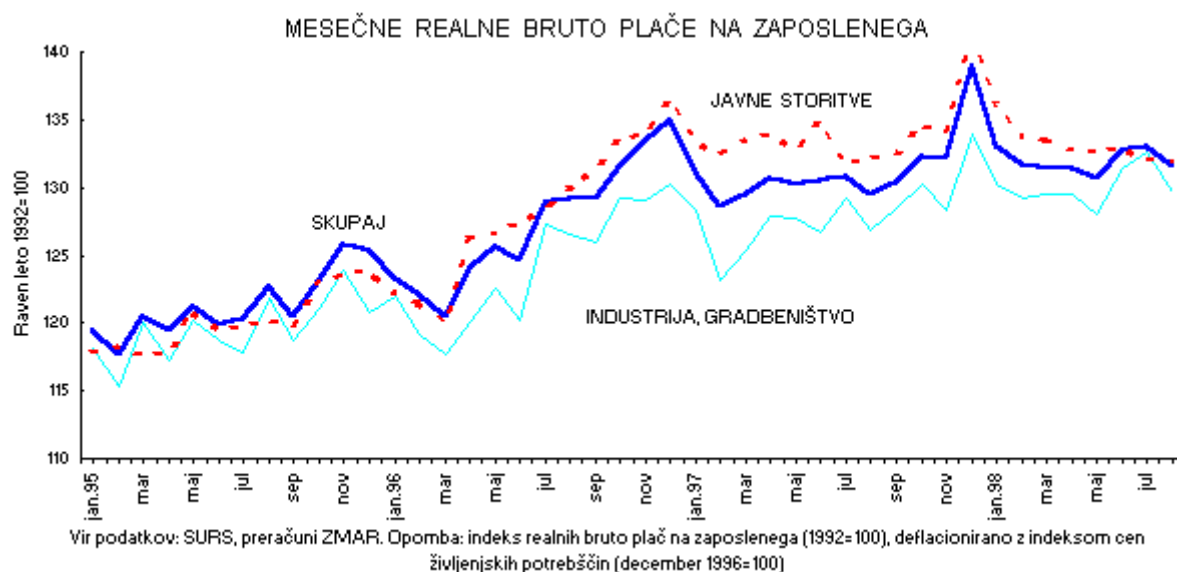
V juliju 1997 sprejeti Zakon o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač bo letos v veljavi vse leto. Gibanje plač je bilo v prvi polovici leta 1998 zelo umirjeno. V prvih osmih mesecih letos je realna bruto plača na zaposlenega samo za 0.5% višja od povprečne lanske, v letu 1997 je bila rast v enakem obdobju 2.2-odstotna. **Umirjenost gibanja plač** je značilna tako za zasebni kot tudi za javni sektor. Večji porast plač pričakujemo ob koncu poslovnega leta, ko se ugotavlja poslovni uspeh podjetij. V začetku letošnjega leta je bila predvidena projekcija cen za to leto z nekoliko drugačno dinamiko in je bila ocena, da se bo predčasna uskladitev dogodila nekje v mesecu septembru. Zato je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač, kjer se je izvajanje predčasne uskladitve plač v javnem sektorju preneslo na mesec december. To je bil eden od varčevalnih ukrepov na področju plač v javnem sektorju. Sedaj se bo uskladitev plač s cenami opravila v obeh sektorjih ob istem času, kar je vsekakor bistveno boljše, saj je tako odstranjen vzrok nezadovoljstva zaradi različnega obravnavanja sektorjev.

Lani jeseni predstavljen vladni varčevalni paket je med drugim predvideval, da v javnem sektorju ne bo dodatnih zaposlitev, ne bo novih dodatkov po kolektivni pogodbi, že zaposleni pa naj ne bi napredovali. Toda v juniju podpisan aneks h kolektivni pogodbi za zdravnike in zobozdravnike, ki je uvedel dodatek k plači za te poklice, in septembra podpisana nova kolektivna pogodba za področje zdravstvene nege, ki uvaja dodatek za zdravstveno nego, lahko ogrozi to politiko. Dogovarjanje po kolektivnih pogodbah po poklicih, ki prečno sekajo kolektivne pogodbe dejavnosti, saj se isti poklic lahko izvaja v različnih dejavnostih, povečuje povečuje nepreglednost dogovorjenega na področju plačne politike v javnem sektorju.

Že dogovorjeni dodatki v javnem sektorju pa ne bodo v večji meri vplivali na splošno gibanje plač v letu 1998. Če do konca leta ne bo prišlo še do dodatno uvedenih dodatkov k plačam v javnem sektorju in bo dinamika plač v zasebnem sektorju ob koncu leta podobna lanski, lahko pričakujemo, da bo letna **realna rast povprečne bruto plače na zaposlenega znašala okoli 2%**.

Zakon o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač bo v veljavi do junija 1999. V juliju bo predvidoma uveden davek na dodano vrednost. **Dohodkovna politika v letu 1999** bo torej morala temeljiti na dogovoru, ki se dotika posledic uvedbe davka na dodano vrednost. Instrumenti, ki posegajo v dohodnino in socialne prejemke, bi bili najsprejemljivejši s stališča pokrivanja socialnih potreb. Vsekakor pa bo moral obstajati družbeni konsenz vgrajen v socialni sporazum, da bi lahko makroekonomske politike na področju plač, davkov in socialne varnosti razvijali v smeri večje konkurenčnosti gospodarstva. V javnem sektorju bo potrebno uspešneje ukrepati v smeri varčevalnih pobud. Plače naj bi se usklajevale le enkrat letno. V zadnjih treh letih se je raven bruto plače na zaposlenega v javnem sektorju konstantno povečevala v primerjavi z ravni povprečne bruto plače na zaposlenega v celotnem gospodarstvu. Posledično je naraščal tudi delež plač v proračunskih odhodkih.

Če bo med socialnimi partnerji, med katere bodo vključeni tudi predstavniki sindikatov javnega sektorja, dosežen razumen dogovor o politiki plač v drugi polovici prihodnjega leta, ocenjujemo, da se bo **bruto plača na zaposlenega realno povečala za 1.8%** in bo za rastjo produktivnosti dela zaostajala za 1.5 odstotne točke.

Prejemki za povračilo stroškov v zvezi z delom in drugi osebni prejemki od dela ter izplačila po pogodbah o delu in po avtorskih pogodbah letos beležijo zelo počasno rast. Taka gibanja so rezultat sprejetega Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o prispevkih za socialno varnost, ki je razširil osnovo za obračunavanje in plačevanje socialnih prispevkov tudi na druge prejemke iz delovnega razmerja ter Zakona o višini stroškov v zvezi z delom in neakterih drugih prejemkov, ki je izenačil prej višja izplačila teh prejemkov v javnem sektorju z višino teh izplačil v zasebnem sektorju. Ocenjujemo, da bo ob nadaljevanju te dinamike do konca leta dosežen okoli 0.5-odstotni realni padec teh prejemkov. Omenjeni prejemki bi tako letos znašali okoli 43% mase čistih plač, kar je za eno odstotno točko manj kot v letu 1997.

9. JAVNE FINANCE

Ministrstvo za finance je ob predlogu državnega proračuna za leto 1999 prešlo na novo ekonomsko klasifikacijo javnofinančnih tokov, ki je skladna z metodologijo javnofinančne statistike Mednarodnega denarnega sklada (GFS IMF, 1986). Po odredbi o ekonomski klasifikaciji javnofinančnih prihodkov in odhodkov, danih in vrnjenih posojil ter zadolževanja in odplačil dolga (Uradni listi R Slovenije, št. 75, 4.11.1998) se nova klasifikacija uporablja od 1.1. 1999. Nova metodologija poleg drugačne razvrstitve javnofinančnih prihodkov in odhodkov prinaša tudi drugačno konsolidacijo javnofinančnih tokov oz. izločitev transfernih tokov med posameznimi blagajnami pri oblikovanju globalne bilance javnega financiranja. Spremembe metodologije prinašajo spremembe pri prikazovanju javnofinančnih tokov predvsem na naslednjih področjih: i) po novi metodologiji se dana posojila in prejeta vračila posojil ne uvrščajo več med javnofinančne prihodke oz. odhodke, temveč so prikazana v okviru računa finančnih terjatev in naložb; ii) bolj podrobna ekonomska klasifikacija omogoča izločitev še dodatnih transferov med javnofinančnimi blagajnami. Tako so dodatno izločeni prispevki za socialno varnost, ki jih splošna država plačuje kot delodajalec, nekateri transferni tokovi med državnim in občinskimi proračuni in tokovi t.i. lastnih prihodkov oz. prihodkov od prodaje proizvodov in storitev, ki jih posamezni upravni organi zaračunavajo drugim državnim organom ali drugim javnofinančnim blagajnam.

Ker je doslej Ministrstvo za finance pripravilo konsolidirano bilanco javnega financiranja po novi metodologiji samo za obdobje 1997-1999, v poročilu zaradi primerljivosti s preteklimi

leti ohranjamo prikazovanje javnih financ tudi po stari metodologiji (glej tabele v statistični prilogi).

9.1. JAVNOFINANČNI PRIHODKI V LETU 1998 - Delež javnofinančnih prihodkov v bruto domačem proizvodu na približno isti ravni kot lani

Javnofinančni prihodki so se oblikovali na podlagi davčnega instrumentarija, ki je veljal ob koncu leta 1997, uvedene pa so bile tudi nekatere spremembe, ki so vplivale tako na obseg kot tudi na strukturo javnofinančnih prihodkov. Varčevalni program, ki ga je Vlada oblikovala ob pripravi državnega proračuna za leto 1998, je vseboval tudi spremembe davčnega instrumentarija. Tako je bil letos uveden davek na bilančno vsoto bank, osnova za obračun prispevkov za socialno varnost je bila razširjena na druge prejemke iz delovnega razmerja, povišana je bila stopnja prometnega davka na storitve, večkrat so bile povišane davčne stopnje na naftne derivate, povišan je bil posebni prometni davek na pivo in tobak.

Prihodki od prispevkov za socialno varnost bodo po ocenah letos **za 4% realno višji**, kot so bili lani. Stroški dela so bili tudi letos obremenjeni s skupno prispevno stopnjo za socialno varnost v višini 38% prispevne osnove. S spremembo zakona o prispevkih za socialno varnost pa se je razširila osnova za prispevke tudi na druge prejemke iz delovnega razmerja, kar z javnofinančnega vidika pomeni nekoliko višje prihodke iz prispevkov za socialno varnost. Zaradi razširitve osnove rast prihodkov od prispevkov za socialno varnost prehiteva rast plač.

Kot novi davčni vir državnega proračuna je bil **uveden davek na bilančno vsoto bank in hranilnic**, ki poleg učinka na javnofinančne prihodke, zaradi odbitne postavke za tolarska posojila gospodarstvu, pomeni tudi vzpodbudo za plasiranje tolarskih sredstev bank v realni sektor. Prihodki iz tega davka bodo znašali okoli 4.3 milijarde SIT.

K rasti javnofinančnih prihodkov je prispevalo tudi **povečanje davčnih stopenj prometnih davkov**. V januarju je bila povečana davčna stopnja na promet storitev v prvi tarifni skupini s 5% na 6.5%. Večkrat so se povečale davčne stopnje na promet z naftnimi derivati. Povečala sta se tudi posebna prometna davka od piva in od cigaret. Tako kot v letu 1997 je tudi letos predvideno podaljšanje financiranja državnega proračuna. Prometni davki, ki bodo vplačani v januarju 1999, in se nanašajo na promet v letu 1998, bodo zajeti kot prihodki državnega proračuna za leto 1998. **Prihodki od prometnih davkov** bodo leta 1998 tako **za 5% realno višji kot lani**.

Na povečanje javnofinančnih prihodkov v letu 1998 so vplivala tudi povečanja takse za obremenitev zraka z emisijo ogljikovega dioksida, sodnih in registracijskih taks. Davek na izplačane plače je ostal davčni vir tudi v letu 1998. Lani predvidena sprememba zakona, ki bi dvignila spodnjo mejo obdavčitve plač, pa je bila umaknjena iz parlamentarnega postopka.

Zaradi asociacijskih sporazumov so bile v letu 1998 še znižane carinske stopnje, kar je še znižalo prihodke iz naslova carin in uvoznih dajatev. Po skoraj 30-odstotnem realnem zmanjšanju v letu 1997 se bodo letos po ocenah **prihodki od carin realno zmanjšali še za okoli 26%**. Tako bodo znašali okoli 1.4% bruto domačega proizvoda, kar je manj, kot je bilo načrtovano ob sprejetju proračuna.

Ocenjujemo, da se bodo **celotni javnofinančni prihodki v letu 1998**, skupaj s podaljšanim financiranjem državnega proračuna v januar 1999, **povečali realno za 4.3% in bodo znašali**

44.7% bruto domačega proizvoda oz. po ocenah Ministrstva za finance in novi metodologiji 42.9% bruto domačega proizvoda.

9.2. JAVNOFINANČNI ODHODKI V LETU 1998 - Nujno potrebno dosledno izvajanje sklepa vlade o zmanjšanju proračunskih odhodkov

Za realizacijo zakonov in drugih predpisov pokojninskega in invalidskega zavarovanja bodo potrebni za **3% realno višji** odhodki kot v preteklem letu. Rast števila upokojencev se še vedno ni umirila - še vedno znaša okoli 1% na letni ravni. Dodaten pritisk na upokojevanje namreč povzročajo pričakovane spremembe pokojninske reforme. Plačila pokojnin skupaj z rekreacijskim dodatkom in drugih prejemkov po zakonu (brez plačil prispevkov za zdravstveno zavarovanje upokojencev) **bodo znašala 13.2% bruto domačega proizvoda**, kar je za 0.1 strukturne točke manj kot lani.

V obveznem zdravstvenem zavarovanju bo v letu 1998 zagotovljen približno enak obseg programov in pravic kot v letu 1997. **Odhodki obveznega zdravstvenega zavarovanja se bodo po ocenah povečali realno za 3%**, njihov delež v bruto domačem proizvodu bo znašal okoli 6.7 %, kar je za 0.1 strukturne točke manj kot lani.

Proračunska poraba občin se bo po ocenah realno povečala za okoli 4%. Znašala bo **4.8% bruto domačega proizvoda**, kar je enako kot lani.

Zaradi nakopičenih problemov, ki povzročajo pritiske na povečevanje odhodkov državnega proračuna, je bilo, kljub predlaganim varčevalnim ukrepom, usklajevanje državnega proračuna za leto 1998 zelo težavno. V aprilu letos sprejeti **državni proračun za leto 1998** je predvidel odhodke državnega proračuna v **višini 870.5 milijard tolarjev**, kar je realno za 6.8% več, kot so znašali odhodki državnega proračuna za leto 1997 in tudi več, kot je sprva predlagala Vlada.

V strukturi odhodkov sprejetega državnega proračuna za leto 1998 se povečuje delež sredstev, namenjenih materialnim izdatkom, obrestim, garancijam, subvencijam in transferjem v gospodarstvo ter investicijam. Varčevalni ukrepi (dogovor s sindikati o plačah v javnem sektorju) so prispevali k zmanjšanju deleža odhodkov državnega proračuna za plače. Transfer sredstev iz državnega proračuna v pokojninsko blagajno bo letos realno za 5.6% večji kot lani in predstavlja že 14.5% odhodkov državnega proračuna oziroma 3.9% bruto domačega proizvoda.

Realizacija odhodkov državnega proračuna v sprejeti višini bi ob predvidenih javnofinančnih prihodkih pomenila javnofinančni primanjkljaj v višini okoli 1.5% bruto domačega proizvoda in presegla dovoljen obseg zadolževanja po Zakonu o izvrševanju proračuna. Zato je vlada v skladu s 23. členom Zakona o javni porabi začasno zadržala uporabo sredstev določenih v državnem proračunu za leto 1998 za okoli 20 milijard tolarjev. S tem ukrepom bi dosegli, da **javnofinančni primanjkljaj ne bi presegel 1% bruto domačega proizvoda (merjeno po stari metodologiji) oz . 1.2% bruto domačega proizvoda po novi metodologiji.**

Če bodo odhodki državnega proračuna realizirani v zmanjšani višini, se bo proračunska poraba države (brez transferjev v druge javnofinančne blagajne) v letu 1998 povečala realno za 5% in znašala 21% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.2 strukturne točke več kot lani. **Celotni javnofinančni odhodki** pa bi se po ocenah realno povečali za 4%. Znašali bodo

45.7% bruto domačega proizvoda po dosedanji metodologiji oz. po ocenah Ministrstva za finance in novi metodologiji 44.1% bruto domačega proizvoda po novi metodologiji.

9.3. JAVNOFINANČNI PRIHODKI V LETU 1999 - V znamenju davčnih sprememb

V letu 1999 se bo nadaljevala **davčna reforma**. Sredi leta 1999 je predvidena uvedba davka na dodano vrednost in trošarin. Zakon o dodani vrednosti in Zakon o trošarinah sta bila sprejeta v novembru letos. Zakon o davku na dodano vrednost uvaja dve davčni stopnji (splošna stopnja 19%, znižana stopnja 8%), ki sta nižji kot je bila prvotno predvidena enotna 20-odstotna stopnja. Ker davek na dodano vrednost ne zajema finančnih storitev, je predvidena posebna obdavčitev zavarovalnih storitev in iger na srečo in predvideno povišanje stopnje davka na bilančno vsoto bank in hranilnic. Ker bi z uvedbo davka na dodano vrednost prišlo do znižanja obdavčitve pri nakupu avtomobilov, se pripravlja tudi dodatna obdavčitev osebnih avtomobilov. Financiranje državnega proračuna se bo predvidoma podaljšalo v januar 2000 (za priliv davka na dodano vrednost) zaradi izpada ob prehodu na nov sistem.

Ob upočasneni rasti plač ocenjujemo, da bo upočasnjena tudi rast javnofinančnih prihodkov, ki se obračunavajo na osnovi plač. Ocenjujemo, da bo realna rast prihodkov od prispevkov za socialno varnost v prihodnjem letu znašala 2.3%.

Tudi v letu 1999 ne bo mogoče ukiniti davka na izplačane plače, kot je bilo predvideno ob njegovem sprejemanju. Stopnje in davčni razredi tega davka se predvidoma ne bodo spremenili.

Zaradi obveznosti iz podpisanih trgovinskih sporazumov se bodo tudi v prihodnjem letu zniževale carinske stopnje, s tem pa tudi javnofinančni prihodki iz naslova carin in uvoznih dajatev.

Vse novosti, ki jih bo prinesla davčna reforma, bodo temeljito vplivale na strukturo in velikost posameznih virov prihodkov. Vseh medsebojnih odnosov med plačili in med obveznostmi davčnih zavezancev ni mogoče v celoti predvideti. Dejanski prihodki bodo zato lahko odstopali od ocene. Ocenjujemo, da bodo **javnofinančni prihodki v letu 1999 realno za 4.5% višji kot v letu 1998**. Po novi metodologiji prikazovanja bi znašali **43.3% bruto domačega proizvoda**.

9.4. JAVNOFINANČNI ODHODKI V LETU 1999 - Celotni javnofinančni odhodki bodo znašali 46% bruto domačega proizvoda

Za realizacijo pravic iz zakona o **pokojninskem in invalidskem zavarovanju** (brez plačila prispevkov za zdravstveno zavarovanje upokojencev) bo v prihodnjem letu potrebno **13.1% bruto domačega proizvoda**, kar je za 0.1 strukturne točke manj kot letos. Ocena potrebnih sredstev predpostavlja povečanje števila upokojencev za 1.1%, ker bodo pritiske na upokojevanje še vedno povzročale pričakovane spremembe pokojninskega sistema. V oceni pa ni vključeno zahtevano povečanje rekreacijskega dodatka upokojencev.

V obveznem **zdravstvenem zavarovanju** bo leta 1999 zagotovljen približno enak obseg pravic kot leta 1998. Odhodki obveznega zdravstvenega zavarovanja bi po ocenah znašali okoli **6.6% bruto domačega proizvoda**, kar je za 0.1 odstotne točke manj kot letos.

Na doseženi ravni bi se ohranila tudi **proračunska poraba občin**, ki bi tako kot v letih 1997 in 1998 znašala **4.8%**.

Vlada je parlamentu že predlagala **državni proračun za leto 1999**. Odhodki državnega proračuna za leto 1999 znašajo (skupaj z danimi posojili in povečanjem kapitalskih deležev) okoli 968 milijard tolarjev, kar je realno za 4.1% več, kot znašajo odhodki sprejetega proračuna za leto 1998, oziroma realno za 6.3% več, kot bi znašali po predlogu vlade zmanjšani odhodki državnega proračuna za leto 1998.

Prikazano **po novi metodologiji** bodo javnofinančni odhodki dosegli **44% bruto domačega proizvoda**. Tudi v letu 1999 se javnofinančnemu primanjkljaju ne bo moč v celoti izogniti, vendar pa bo po ocenah ostal v zmernih mejah. **Javnofinančni primanjkljaj** bo predvidoma znašal **0.7% bruto domačega proizvoda**. Ocenjeno višino javnofinančnega primanjkljaja lahko dosežemo le, če bodo izpolnjeni vsi ukrepi in prepostavke, ki so bile upoštevani pri oceni davka na dodano vrednost, sicer je lahko primanjkljaj v letu 1999 tudi večji.

10. CENE - Inflacija letos nižja od predvidene, nadaljnje znižanje povprečne letne inflacije v prihodnjem letu

V obdobju od januarja do oktobra 1998 so se cene življenjskih potrebščin povečale za 5.4%. Na letni ravni se je inflacija v oktobru znižala na 6.9%, kar je njena najnižja raven po osamosvojitvi. Drobnoprodajne cene so po desetih mesecih leta višje za 6.4%, na letni ravni za 7.3%. Cene pri industrijskih proizvajalcih so bile v oktobru za 2.8% višje kot v decembru, oziroma za 3.9% višje, kot so bile oktobra lani.

Inflacija, merjena z indeksom cen življenjskih stroškov, **letos ne bo dosegla** spomladi **predvidene 8-odstotne letne rasti**. Ocenjujemo, da bo rast cen v obdobju december 1998 - december 1997 znašala nekaj manj kot **7%**. Nekoliko nižja, kot je bila ocenjena spomladi, pa bo tudi povprečna letna inflacija. Po naših ocenah bo znašala **okoli 8.1%** (spomladanska ocena 8.5%).

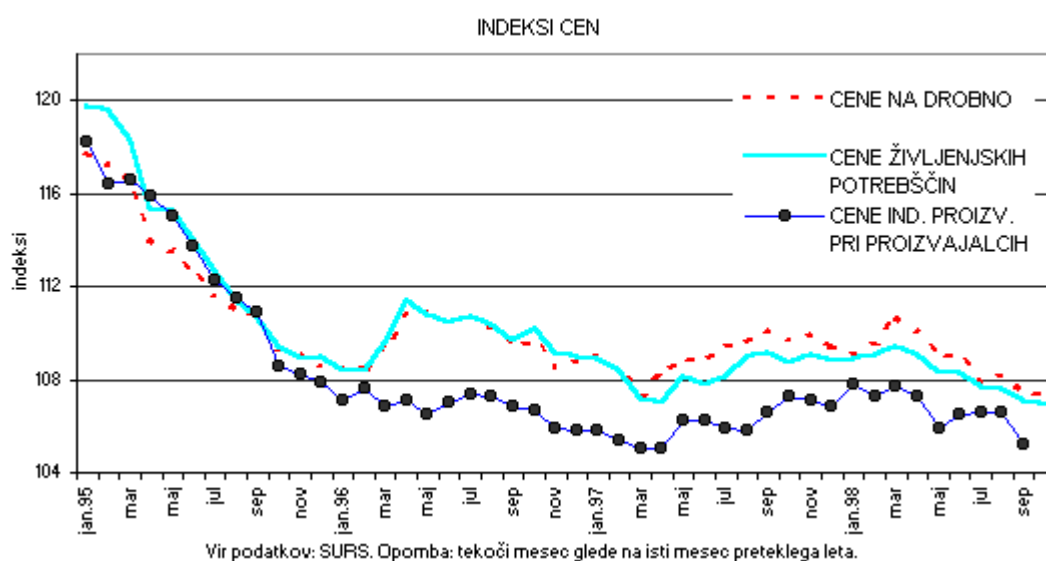
Gibanje inflacije so letos označevala sezonska nihanja, ki so jih pretežno določale cene živil. Rast cen v prvih devetih mesecih je letos nižja kot je bila lani (6.8%). Tako so nižje tudi povprečne mesečne rasti cen, ki so letos znašale 0.56%, v prvih devetih mesecih lani pa 0.75%. Cene, ki se oblikujejo prosto, so v prvi polovici leta (podobno kot lani) beležile povprečno mesečno rast v višini 0.5% (v letu 1996 pa 0.85%). V poletnih mesecih pa smo bili priča izraziti umiritvi prostih cen. Proste cene so v poletnih mesecih beležile celo negativne stopnje rasti, kar je kljub fiskalnim vplivom (povečanje posebnega prometnega davka na pivo in na tobak) prispevalo k umiritvi splošne ravni cen (nespremenjena raven cen v juniju in juliju ter 0.1-odstotna rast v avgustu). Povprečna mesečna rast cen v prostem sektorju v prvih devetih mesecih je znašala 0.33% (v enakem obdobju lani 0.4%, leto poprej 0.55%). Do konca leta bodo verjetno povprečne mesečne rasti zaradi sezonskih vplivov nekoliko višje, nekaj impulzov pričakujemo tudi še s strani nadzorovanih cen. Kljub temu bo povprečna mesečna rast prostih cen letos bistveno nižja kot v preteklih letih - po ocenah namreč ne bo preseгла 0.35% do 0.4%, kar kaže na nadaljnje **umirjanje ravni prostih cen**. V smeri umirjanja rasti cen sta letos delovali tako dohodkovna kot tečajna politika.

Ponovno je letos opazna hitrejša rast cen storitev, ki so bile v septembru na letni ravni višje za 9.3%, cene blaga pa so bile višje za 6.3%. Povečana razlika med rastjo cen blaga in storitev je deloma tudi posledica povišanja davka na storitve.

Nezanemarljiv vpliv na inflacijo je letos imela davčna politika. Skupaj s popravki relativnih cen bencinov so t.i. **fiskalni vplivi** k 5.1-odstotni inflaciji v prvih devetih mesecih prispevali okoli 1.3 odstotne točke. V začetku leta je vlada dvignila stopnje davkov od prometa storitev v prvi tarifni stopnji za 1.5 odstotne točke. Podražile so se pretežno transportne storitve, v povprečju za 6.2%; taksa za uporabo cest kar za 24%. Poleti pa sta bili povišani stopnji posebnega prometnega davka na pivo in tobak.

Pri proizvodih ali storitvah, ki so še ostale pod vladnim cenovnim nadzorom, je vlada letos vodila manj aktivno politiko kot lani. Tako so **nadzorovane cene** letos k 5.1-odstotni inflaciji prispevale 1.4 odstotne točke. V enakem obdobju lani so k 6.8-odstotni devetmesečni inflaciji prispevale 2.7 odstotne točke.

V prvih devetih mesecih letos je vlada odpravljala cenovna nesorazmerja pri bencinih (v povprečju so dražji za 9.8%), osnovnih komunalnih storitvah (v povprečju dražje za 10.5%), obveznem zavarovanju avtomobilske odgovornosti (v povprečju so dražji za 9.5%) in RTV naročnini (v povprečju je dražja za 8.9%). Izpod nadzora je oblikovanje nekaterih cen vlada intenzivneje spuščala lani. Letos so bile skladno s sporazumom o prosti trgovini z EU spomladi sproščene veleprodajne cene zdravil in medicinskih pripomočkov. Liberalizirane so bile tudi cene svežega svinjskega mesa in drobnoprodajne cene mleka.

V skupini nadzorovane hrane, ki je bila letos v povprečju dražja za 7.2%, sta ostala še moka in sladkor. Sproščanje cen kmetijskih pridelkov (mleko, moka, kruh) je časovno sovpadalo s pričetkom uporabe Dodatnega protokola k sporazumu CEFTA. Do pričakovanega nižanja cen kmetijskih pridelkov poleti in jeseni ni prišlo, ker je vlada zaradi rastočega uvoza žit poleti interventno zaščitila domači trg kmetijskih pridelkov. Tako zaradi podpisa sporazuma še ni prišlo do pričakovanih sprememb dohodkovnega položaja v kmetijstvu; tržni red za pšenico in rž je tudi letos zagotavljal odkup vseh ponujenih količin po razmeroma ugodni ceni. Skupno so cene pri kmetijskih proizvajalcih v prvih sedmih mesecih letošnjega leta v primerjavi z enakim obdobjem lani višje za 8.1%, vendar zelo različno po posameznih proizvodih (krmne rastline -8.3%, vrtnine +103.4%).

Električna energija za gospodinjstva se je v januarju letos podražila za 8%, v novembru pa se bo s spremembo tarifnega sistema po ocenah SURS podražila še za okoli 9%, vendar s tem še niso v celoti odpravljena cenovna nesorazmerja. Nesorazmerja ostajajo še pri cenah osnovnih poštnih storitev, telekomunikacij in pri obveznem avtomobilskem zavarovanju.

Odpravljanje cenovnih nesorazmerij se bo nadaljevalo tudi v prihodnjem letu, čeprav smo jih v preteklih letih že močno zmanjšali. Ugodna inflacijska gibanja letos bodo ob nadaljnji podpori vseh politik, ki imajo vpliv na raven cen, v prihodnjem letu omogočila nadaljnje postopno zniževanje inflacije. Ocenjujemo, da bo **povprečna letna inflacija v prihodnjem letu znašala okoli 6.8%**.

11. DENARNA GIBANJA- Precejšnje znižanje obrestnih mer

Bližnji cilj denarne politike za leto 1998 je rast denarnega agregata M3 v razponu med 18% in 26%. Denarni agregat M3 se je od konca leta 1997 do septembra letos povprečno mesečno povečal za 1.6%, kar na letni ravni znaša 21.2%. Zaradi šibkih tokov iz tujine je rast M3 v spodnjem delu ciljnega območja, zastavljeni cilj Banke Slovenije pa **se uresničuje**. Od zadnjega četrletja 1997 do 3. četrletja 1998 je rast denarnega agregata M1 znašala na letni ravni 24.1%, rast M2 pa 29.1% zaradi hitre rasti tolarskih hranilnih in vezanih vlog.

V prvih osmih mesecih letos je znašalo izdajanje denarnega agregata M3 prek porasta neto tuje aktive denarnega sistema 48.0 milijard tolarjev oziroma za 2.3 milijarde tolarjev manj zaradi porasta deviznih vlog države pri Banki Slovenije. Monetizacija iz deviznih transakcij je znašala 52.3 milijarde tolarjev, od tega za 37.7 milijarde tolarjev prek menjalnic in deviznega trga. Izdajanje denarja prek domačih naložb bank je znašalo 141.5 milijarde tolarjev, od tega večina prek posojil podjetjem in prebivalstvu. Dogajanja na finančnem računu plačilne bilance so s stališča vodenja monetarne politike (potreb po sterilizaciji) letos (v prvih osmih mesecih) bolj ugodna, kot so bila lani.

Skupne devizne rezerve so konec septembra letos znašale 4,791.2 milijonov USD in so bile za 10% večje kot decembra lani. Devizne rezerve Banke Slovenije so konec septembra znašale 3,780.8 milijona USD in so za 14.7% višje kot decembra lani. Delež BS v celotnih deviznih rezervah je konec septembra letos znašal 78.9% (decembra lani 75.5%).

V prvih devetih mesecih letos je bila **kreditna aktivnost bank velika**, saj je bilo stanje posojil bank nebančnemu sektorju konec septembra letos realno za 9.2% večje kot decembra lani. V istem obdobju so se dolgoročna posojila povečala realno za 14.2%, kratkoročna pa za 1.7%. Krediti prebivalstvu so se realno povečali za 13.3%. Njihov delež v strukturi celotnih posojil je konec septembra letos znašal 39.4%, kar je za 1.4 odstotne točke več kot decembra lani.

Z julijskim medbančnim dogovorom o določanju zgornje meje pasivnih obrestnih mer so se **obrestne mere za tolarske bančne vloge znižale** za 1.0 do 1.5 odstotne točke. Banke so uvedle nominalno obrestno mero tudi za vezane vloge do 30 dni (na letni ravni 6%) z namenom postopne uvedbe obrestnega nominalizma. Povprečna realna obrestna mera za vezane tolarske vloge nad enim letom se je s 6.2%, kolikor je znašala decembra lani, znižala na 4.2% v septembru letos.

Povprečne realne obrestne mere nad revalorizacijsko stopnjo (TOM) **za** kratkoročna in dolgoročna **posojila** gospodarstvu **so se letos zniževale**. V septembru so povprečne realne obrestne mere za kratkoročna posojila znašale 5.9%, kar je za 3.7 odstotne točke manj kot decembra 1997; za dolgoročna posojila pa 7.3%, kar je za 3.4 odstotne točke manj kot decembra lani. Tudi povprečna realna obrestna mera nad revalorizacijsko stopnjo za kratkoročna potrošniška posojila se je močno znižala, saj je septembra letos znašala 4.3% (decembra lani 8.0%), za dolgoročna stanovanjska posojila prebivalstvu pa se je z 9.4%, kolikor je znašala decembra lani, v septembru znižala na 6.4%.

Znižale so se tudi **povprečne nominalne obrestne mere**. Povprečne nominalne obrestne mere za kratkoročna posojila gospodarstvu so znašale v septembru letos 13.9% in so bile za 6.4 odstotnih točk nižje kot decembra lani, za dolgoročna posojila pa 15.4%, kar je za 6.2 odstotnih točk manj kot decembra lani. Tudi povprečne nominalne obrestne mere za vezane vloge so se zniževale, saj se je temeljna obrestna mera znižala z mesečne ravni 0.8% v decembru 1997 na raven 0.6% v septembru 1998.

Nominalna letna obrestna mera na medbančnem denarnem trgu je v septembru 1998 znašala v povprečju 6.42% in je bila za 1.1 odstotne točke nižja od temeljne obrestne mere, kar kaže na **dobro likvidnost bank**. Nominalne obrestne mere na medbančnem denarnem trgu so decembra lani znašale 9.8% in so bile enake temeljni obrestni meri (9.84%).

Skupno tolarsko in devizno **varčevanje prebivalstva v bankah je letos naraščalo**. Skupno varčevanje je bilo konec septembra letos realno za 10.9% večje kot decembra lani. V prvih devetih mesecih letos je tolarsko varčevanje prebivalstva v bankah ves čas naraščalo in je bilo konec septembra realno za 21.6% večje kot decembra lani. Hitra rast tolarskih vlog je v veliki meri posledica zaostajanja rasti deviznega tečaja nemške marke za rastjo domačih cen. Devizne vloge so v tem obdobju beležile le skromen porast - konec septembra letos so bile realno le za 1.8% večje kot decembra lani. Delež tolarskih prihrankov v celotnih sredstvih prebivalstva v bankah se je letos povečeval in je konec septembra znašal 50.5%, kar je za 4.5 odstotnih točk več kot decembra lani. Naraščanje deleža tolarskega varčevanja kaže na naraščanje zaupanja v domačo valuto in domači bančni sistem.

Slovenski bančni sistem je še vedno nekonkurenčen v primerjavi z bančnimi sistemi v razvitih državah. Stroški dela in relativni delež operativnih stroškov poslovanja v naših bankah je v primerjavi s tujimi bankami prevelik in ne kaže tendenc zniževanja. Tudi prisotnost štirih tujih bank v Sloveniji ni bistveno prispevala k povečanju konkurenčnosti bančnega sistema. Marže bank se niso bistveno znižale in so v primerjavi s tujimi bankami še vedno previsoke. Z možnostjo odpiranja podružnic tujih bank po uveljavitvi Sporazuma o pridruženem članstvu Slovenije v EU se bodo slovenske banke soočile z dodatno tujo konkurenco. Tudi proces povezovanja v bančnem sistemu je šibak, saj obstoječe bančne skupine nimajo enotne poslovne politike, ki bi vodila k nadaljnjemu združevanju bank.

12. TRG VREDNOSTNIH PAPIRJEV - Hitra rast tržne kapitalizacije Ljubljanske borze

Z letom 1997 se je zaključila prva faza razvoja slovenskega trga kapitala, ki jo je označevalo pomanjkanje prave ponudbe, nizka tržna kapitalizacija, počasno lastninsko preoblikovanje, močni posredni vplivi denarne politike, odsotnost domačega institucionalnega in celotnega tujega povpraševanja ter odsotnost regulative. Za drugo stopnjo razvoja, ki pomeni nekakšen

začetek zrelosti kapitalskega trga, je značilno hitro povečevanje tržne kapitalizacije, kar pomeni večanje ponudbe, prve prihode institucionalnih tujih investitorjev in začetek portfeljskih kapitalskih omejitev Banke Slovenije, prisotnost regulative in regulatorja, neustrezna fiskalna politika na tem področju, odsotnost države na trgu kot pomembnega pozitivnega akterja v vseh pomenih besede in povpraševanje, ki je manjše od ponudbe (Veselinovič, 1998).

Tržna kapitalizacija celotnega trga se je s 177 milijard SIT ob koncu leta 1996 povečala na 399 milijard SIT ob koncu leta 1997. **Konec septembra letos** pa je znašala že 584 milijard SIT, kar predstavlja **17.8% bruto domačega proizvoda**: Število izdajateljcev se je s 67 ob koncu leta 1996 povečalo na 107 ob koncu leta 1997 oziroma na 125 konec septembra letos. Konec septembra letos se je na borzi trgovalo s skupaj 150 vrednostnimi papirji (65 na borznem trgu, 85 na prostem trgu).

Med delnicami so v letu 1998 na trg prihajale predvsem delnice olastninjenih podjetij, čeprav se je v primerjavi z letom 1997 tempo rasti nekoliko upočasnili. Povečan prihod novih delnic lahko ponovno pričakujemo po sprejetju Zakona o dematerializaciji, ko bodo tudi "trmasta" olastninjena podjetja pravnoformalno izdala svoje delnice, zaustavila trgovanje na t.i. sivem trgu in izpolnila obljube svojim delničarjem in partnerjem (Veselinovič, 1998). Med dolžniškimi instrumenti je leto 1998 pomenilo prihod državnih obveznic - RS04 in RS11 najprej na t.i. prosti trg Ljubljanske borze in kasneje v borzno kotacijo A. Tako je država poskrbela za transparentnost in organiziranost poslovanja s svojima prenosljivima izdajama obveznic.

Tabela 11: Tržna kapitalizacija na vseh trgih Ljubljanske borze ob koncu leta

	skupaj delnice in obveznice		delnice		obveznice	
	v mio. SIT	% v BDP	v mio. SIT	% v BDP	v mio. SIT	% v BDP
1993	62,853.4	4.38	18,588.5	1.30	44,264.9	3.08
1994	67,263.6	3.63	21,548.1	1.16	45,715.5	2.47
1995	100,621.2	4.53	40,477.0	1.82	60,144.2	2.71
1996	177,082.8	6.94	124,990.4	4.90	52,092.5	2.04
1997	399,344.5	13.74	315,944.6	10.87	83,399.9	2.87
30.9.1998	584,424.0	17.82 *	443,052.3	13.51*	141,371.7	4.31*

Vir: Ljubljanska borza. Opomba * ocena BDP za leto 1998 - ZMAR (1998)

V celotni tržni kapitalizaciji slovenskih vrednostnih papirjev **predstavlja tuj kapital le okoli 7%**, v delniški tržni kapitalizaciji pa okoli 9%. Tujci izključno investirajo v delnice, saj imajo pri dolžniških instrumentih dodatne kreditne omejitve Banke Slovenije (depozit). Tuje portfeljske naložbe v Slovenijo v primerjavi z drugimi izvori devizne ponudbe v Sloveniji niso kvantitativno pomemben dejavnik (Veselinovič, 1998).

V letu 1997 je na gibanje Slovenskega borznega indeksa je močno vplivala regulativa Banke Slovenije o prilivu tujega portfeljskega kapitala (uvedba skrbniških računov). Tako je **Slovenski borzni indeks** najprej naraščal (posledica tujega povpraševanja), se po uvedbi februarских ukrepov močno zmanjšal (za okrog 25%) in po njihovem omehčanju (konec junija 1997) ponovno naraščal do ravni pred njihovo uvedbo. Oktobrska **azijska kriza je imela** na

slovenski trg kapitala **le posreden vpliv**. Takoj po izbruhu azijske krize se je namreč zmanjšal prihod tujega kapitala, kar je ob odsotnosti večjega in stabilnega domačega povpraševanja povzročilo rahel upad cen proti koncu leta 1997.

V letu 1998 se je nadaljeval trend rahle rasti Slovenskega borznega indeksa. V februarju, marcu in aprilu letos je bil sicer zabeležen določen manjši neto priliv tujega kapitala na borzo, vendar letos ta ni bil odločilen za dogajanja na trgu kapitala. Zaradi zniževanja pasivnih obrestnih mer domačih bank in umirjene inflacije je v poletnih mesecih oživelo domače povpraševanje. Na borzo se je preselil predvsem del denarja iz t.i. sivega in podjetniškega trga, saj je varčevanje prebivalstva v bankah v poletnih mesecih še vedno naraščalo. Drugi vzrok za investiranje podjetniških finančnih presežkov na trg kapitala pa je v poskusih vplivanja in prevzemanja določenih konkurenčnih in/ali komplementarnih podjetij. Na trgu so postali aktivnejši tudi nekateri domači institucionalni investitorji (predvsem nekatere zavarovalnice).

Zaradi aktivnosti domačega povpraševanja, ki je dosegla vrh prav v poletnih počitniških mesecih (julij, avgust), smo na kapitalnem trgu beležili rast cen. Slovenski borzni indeks je v začetku avgusta dosegel rekordno visoko vrednost (presegel mejo 2.000 točk). **Začetek ruske krize je ustavil rast cen vrednostnih papirjev**, ki je bila predvsem posledica naraščajočega domačega povpraševanja. Tujci so namreč v tem času popolnoma ustavili svoje naložbe. Po izbruhu ruske krize se je začel iz Slovenije umikati le tisti tuji kapital, ki je k nam vstopil pred februarjem 1997 (pred uvedbo skrbniških računov). Obstoječa regulacija tujih portfolio naložb je tako omilila vpliv ruske krize na gibanja na borzi. Ob ruskih dogodkih se je v septembru ustavila tudi rast domačega povpraševanja.

V letu 1998 je slovenski trg kapitala zabeležil novo povečanje tržne kapitalizacije (delnic in obveznic), števila izdajateljev, vrednostnih papirjev ter olastninjenih podjetij. Na organiziranem trgu so se začele v večji meri pojavljati pooblašcene investicijske družbe (9). Konec septembra 1998 je na organiziranem trgu 125 izdajateljev, ki so na borzo uvrstili 150 različnih izdaj vrednostnih papirjev. Konec leta 1998 in predvsem verjetno leto 1999 pa bo v znamenju prihoda pooblaščenih investicijskih družb na organiziran trg.